КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

ЕРА,
14
ДЕКАБРЬ,
1967 шу.
№ 148 (4473).
Мах 2 кеп.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советеи Министрий Советеи орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ
1923 ШЕРА ДЕНЗ

ПХЕ ШЕРА ПЛАН — ХАНАЛ ХЬАЛХА!

ЮРТА БОАХАМА КЪАХЬЕГАМХОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

ЮРТАРА ТИКА

оборота план ритмично кхоачаш ца елга. Масала, укх шера октябрь бетта 861 торгови предприятеех, 226 кхоачашъянзар шоай планаш.

Юбилейни шу толаме чакх а даьккха пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяра яхье баьнна къахьегаш ба республика юртбоахама болхлой. Цар хьашташ дизза кхоачашдара, юрташка бахача нахага дукхагІа промышленни кхачани товараш дохкара, царна культурни гІулакх дара оарцагІбаьннаб потребительски коопераце болхлой а.

Укх шера дикка чІоагІъеннай юрташкарча торговле материально-технически база, дукха а дукхагІа хиннай тикаши столовеши хьалъяра хьожаль капиталовложенеш. Юбилейни шера хьал а яь болх бе йолаеннай ткъаьи пхийтта тика, ши бІаь совгІа сага лаьрхІа йола общественни кхачан ийс предприяти. Ер шу чакхдалалехьа хьалъяь яккха лерхІ кхы а ткъаьи кхоъ тика, пхиъ столови.

Соахка пхьайтта бетта дехкачул дуккха а дукхагІа дехкад укх шера бахача нахага кондитерски, макаронни изделеш, хьоар, даьтта, дулх, кхыйола продукташи промышленни товараши. Рознични товарооборота цхьайтта бетта план кхоачашъеча доккхий толамаш даьхад Наурски, Сунженски, Шаьлан районий потребительски обществаша, кхычар.

Къаьстта гІадвугаш да нахага дукхагІа продукташи товараши дохкарца цхьана дуккхача тикай, столовей балха культура лакхъялар, дегІауха наьха хьашташ дизза кхоачашдара торговле болхлоша дукхагІа теркам тІабохийташ хилар. Цу тайпара болх бу тикаш тІехь-тІехьагІа дукхагІа хул.

Юрта баха нах хоза а хеташ ух Кулсам заведующи йолча тика тІа. Царна хов шоай гІулакха из дика оарцагІъяргйолга. Нагахьа санна тика тІа вена саг фу ийцача бакъахьа да ца ховш шек воале цунга дикагІа товргдола зиш, кІада харжа новкъостал ду Кулсама, цудухьа дукха адам латт цун тика тІа. Царна массанена а культурно гІулакх де, уж касткаста тика тІа бахка безам хургболаш раьза бе хов цунна. Иштта нахаца Іымерза, эздел долаш болх беш я Ачхой-Мартана райПО кІагаш дохкача тика заведующи Багаева Кулсам.

Товараш дохкара хІара бетта план кхоачашъеш а ийдархой раьза болаш болх беш а хьабоагІа укх шера Наьсарен райПО-и Калиновски потребительски обществаи культтовараш дохкача тикай болхлой. Шоай болх дика вІаштІехьбаьккха, нахаца Іымерза болаш болх бераш дукха ба вай республике.

Цхьабакъда, цхьайолча юрташкарча тикай болхлоша лерттІа кхоачашдац бахача наьха хьашташ. Массаза а хилац наха хІара денна эшаш дола кхачан а промышленни а товараш, кхоачашъяц товарооборота план, лоха я торговле культура, телхаю торговле бокъонаш, ийдархошца гІожа хул продавецаш. Шоашта аь замечанеш теркалъяц, кІоаргга Іомадац бахача наьха дегІауха хьашташ.

Юрташкарча торговле болх тоабара шенхаштта новкъарле еча кхоачамбоацарех цаІ да бІарча Респотребсоюз хьанйцача товарооборота план ритмично кхоачаш ца елга.

Цун керттера бахьан да тикашка кхоачам болаш наха эша товараш ца хилар, планаш увттаеча дукха гІалаташ дувлийтар. Цхьайолча торгови организацешка нормативах доагІачул кІезигагІа хул товараш, хІаьта вокхазахьа — дукхагІа. Из хул торгови отделайи потребительски обществайи плановикаша, экономисташа товарооборота планировани яра лерттІа тІахьожам ца доаттабарах, моттигера хьалаш кІоаргга ца довзарах.

Кхы дІахо ла мегаргдоацаш во леладу юрташкарча торгови организацеша промышленни товараш дохкилга. Нагахьа санна хІанзчул ялх шу хьалха ерригача товарооборотах 56 процент уж дохкаш хиннадале укх шера 49 процентага кхоачаш кІезигагІа дехкад уж. Юрташка кІезига бохк резинови текстильнии кога гІирс, парфюмереи галантереи товараш. Из хиннад наха дукхагІа хьаштдола товараш магазинашка ца хиларах, торгови отделий болх лерттІа вІаштІехьа ца баккхарах. Промышленни товараш дохкача дукхача тикашка кхоачамхилал яц галантерейнии трикотажнии изделеш, музыкальни товараш, культтовараш, кхылараш. Респотребсоюза промышленни товарий отдело, Универсальни торгови база, кооперативни организацей торгови отделаша цІенхаштта тоабе беза из болх.

Юрташка бахача нахага дукхагІа кхачан продукташ йохка вІаштІехьдаргда, нагахьа санна ерригатикаш сиха талхаш йола продукташ лелае холодильни емкосташ, шкафаш, камераш йолаш хуле. Цхьабакъда, Респотребсоюзе чуйоагІача 181 кхачан продукташ йохкача тикаех 94 мара холодильни установкаш йолаш яц. Из иштта дале а йолчарех а лерттІа пайда эцац вайцига. ДукхагІа йола цу тайпара оборудовани болх беш яц, масала, Советски, МалгІабикл, Грозненски районий потребительски обществашка. Цига а кхычахьа а тоъаш бац холодильни оборудованеца болх бе хов специалисташ.

Цхьабакъда, торгови организацей кулгалхоша, партийни организацеша чІоагІа теркам тІабахийта беза юрташкарча торговле культура лакхъяра, тикашка болх берий говзал лакхъяра. Парте райкомаша, депутатий районни исполкомаша, комсомоло даим йоакхо е еза юрташкарча торгови организацей болх тоабара, цига болх бе дикагІа бола кагирхой, къаьстта кхалнах хьежабара. Лира къовсам лоаттабе беза торговле бокъонаш телхаераща, кулга цІена боацараща.

Респотребсоюза, районий потребительски обществай кулгалхоша, партийни организацеша даим йоакхо е еза торговли лерттІа вІаштІехьъяьккхача, наха культурно гІулакх де ховча болхлой опыт херагІа йоаржаяра, торговлена специализаци яра, юрташка баха нах мел эшача товаращцеи продукташцеи Іалашбара.

Чакхдоалаш латт Советски Іаьдала юбилейни шу. Республика юрташкарча торгови организацей болхлой сийлен декхар да укх шера товарооборота план кхоачашъяр, наха культурно гІулакх дар.

ДАГГАХЬАРА БАРКАЛ

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето даггахьара баркал оал партийни, советски, профсоюзни организацешта, предприятей, учрежденей, гІишлоний, колхозий, совхозий коллективашта, Советски Эскара а Флота а тІемахошта, парте ветеранашта, Октябрьски революцеи граждански тІемеи хьинарерча доакъашхошта, Іилма, культура, литература, искусства деятелашта, комсомольцашта а кагирхошта а, берригача къахьегамхошта Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизарца хувзаденна КПСС Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета адресагІа дІайха моаршалаш хеттарах, ловцаш дахарах, къахьегама рапорташ теларах.

Социализма коммунизми хьалъяра, коммунистически парте кулгал а деш, советски халкъа карагІдийннача Іалаьмате доккхийча хІамаех чІоагІа доккхал дара уйла чакхйоалаш шоех йоаллаш я вай Іалаьмате йоккхача Даьхен масс а миІингашкара иха телеграммаш, письмош, моаршалаш, ловцаш.

Советски наха, массава раьза а волаш, къоабал а ю, хьал а кхоаб Советски паччахьалкхен экономически тІемеи низкхачар дІахо а чІоагІдара, къахьегамхой материальни хьал-тороп культурни боарами лакхбара, империализмана духьаларча, халкъаш къамий а социальни а хьакъехьа мукъадахар духьа, дерригача дунен тІа машар хилийтар духьа лоаттабеча къовсаме социализма мехкаш, деррига демократически низаш кхотадалар чІоагІдара тІаерзаяь КПСС-и Советски правительстваи чура а арахьара а политика.

Юбилеял хьалхарча социалистически яхье боккъала а башха хІамаш карагІдувлар, Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дузаш къахьегама совгІаташ телар хьа а хойташ, болхлошеи колхозхошеи, вай сийле йолча кагирхоша, Іилмаи культуран деятелаша йоах КПСС XXIII съезда решенеш чакхъяхара кхы а хьинарегІа къовсам лоатІабанза, пятилетка ханал хьалхагІа кхоачашъяра, вай парти а Советски паччахьалкхе а хьаяь Владимир Ильич Ленин ваьча дийнахьа денз 100-гІа шу дизара баха мабоаггІа накъабахара шерра социалистически яхь йоаржаянза Іенне а ца Іе лаьрхІа шоаш хилар.

КПСС Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета лов къахьегамхоша, берригача советски наха коммунизм хьалъеча, вай сийлахь-йоккхача Даьхенна болча пайданна къахьегама керда доккхий хІамаш карагІдувлилга.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ — СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ — СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

КОТБАЬННАРАШТА — ЦІЕ БАЙРАКХАШ

Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советеи Облсовпрофа президиуми хьежай 1967 шера ка маьхала а йоалаш хьувкъам чузцара, планал совгІа паччахьалкхенга ялат дохкара йолча республика районий, колхозий, совхозий Ерригроссийски яхьа итогашка.

Районех яхьа юкъе котъяьнна лаьрхІай Наурски район. Цунка хьожаяьй РСФСР Министрий Советеи ВЦСПС-и карара кара тела ЦІе байракх, 5 эзар сом ахчан преми.

РСФСР Министрий Советеи ВЦСПС-и карара кара тела ЦІе байракхаш хІаранена 1,5 эзар сом а долаш йола ахчан премеши хьожаяьй иштта:

Наурски района Ленина цІерагІча колхоза,
Сунженски района Ленина цІерагІча колхоза,
Грозненски района «Горячеисточненский» совхоза.

Гудермесски района «Кавказ» яхача колхозе шоллагІча шера йитай РСФСР Министрий Советеи ВЦСПС-и карара кара тела ЦІе байракх, цунна 1,5 эзар сом ахчан преми а луш.

СССР ХАЛКЪА БОАХАМА КАРАГІДИЙННАРИЙ ЮБИЛЕЙНИ ВЫСТАВКА ДОАКЪАШХОШТА ДЕННА СОВГІАТАШ

Вай республика дуккха а колхозаш, совхозаш, юрта боахама хьалхалаттараш СССР халкъа боахама карагІдийннарий Выставка доакъашхой ба укх шера.

ВДНХ Керттерча комитето № 158 йолча 1967 шера 1 декабрерча соцамца Нохч-ГІалгІай АССР-а хьалхарча степенагІа йола диплом еннай цунна карагІдийна хІамаш бахьан а 1967 шера Юбилейни Выставке дакъа лоацаш хиларах а.

Цунца цхьан ханна хьалхарча степенагІа йола диплом еннай иштта Шелковской района «Шелковской» совхоза а, Сунженски района XIX партсъезда цІерагІча колхоза а, баьцовгІаш лораяра Республикански станцена а.

ШоллагІча степенагІа йола дипломаш кхоачаяьй Гудермесскии Сунженскии районашта, Гудермесски района «Октябра 40 шу» яхача колхоза, Сунженски района «Победа» яхача колхоза.

Кхаь боахама кхоалагІча степенагІа йола дипломаш еннай. Уж боахамаш да: Гудермесски района «Гудермесский» яха совхоз, «Кавказ» яха колхоз, Сунженски района ЦІеча Эскара цІерагІа йола колхоз.

1966 шера юртбоахама продукташ яхара а паччахьалкхенга йохкара а хІамаш карагІдувларах республика партийни, советски, юртбоахама органий болхлоех, специалистех, юрта боахама хьалхалаттарех волча 100 сага СССР халкъа боахама карагІдийннарий Выставка медалаш а ахчан премеш а еннай. Царех 7 сага дошо медалаши хІаранена 200 сом луш ахчан премеши еннай, 15 сага — дото медалаши хІаранена 100 сом луш ахчан премеши, 78 сага — борза медалаши хІаранена 50 сом луш ахчан премеши.

ДНЕПРОПЕТРОВСКИ ОБЛАСТЬ. Днепродзержинскерча Дзержинске цІерагІча заводе хьалъеш латт боккха низ бола «350» яха прокатни стан. Цо арахецаш хургья проката фасонни профилаш. Технологически линии кхы дикагІа кийчъе йиш йоалаш, селла дика автоматикацеи телемеханически устройствашцеи кийчъю. Сихбаь хьалбеш латт из гІирс.

Сурта тІа: наладчик В. Г. Скрипаль воалл «350» яхача стана электрооборудовани кийчъяь вІаштІехьйоаккхаш.

А. Запарай сург. ТАСС фотохроника.

Хьалхалатт

Пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяра социалистически яхье яьннача А. Шерипова цІерагІча Грозненски нефтемаслозавода дуккхача установкай коллективаша хІанзлехьа кхоачашъяьй юбилейни шера план. Укхаза хьалхалаттачарех я Горьковой Дмитрий керте латтача установка коллектив, 29-ча ноябре денз тІадоагІача шера чотах продукци арахецаш ба коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеча установка технологаш. Цул дукха тІехьаюсаш яц Кулаткин Александр керте латтача сернокислотни установка коллектив а. 4-ча декабре кхоачашъяьй цо шера план. ХІаьта хІанзлехьа планал совгІа арахийца продукци эзараш тоннаш я.

В. ГОРБАЧЕВА,
тха штате йоаца корр.

ГЕКТАРА ТІАРА — ПРОДУКЦИ ДУКХАГІА

Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара сийна тІанийца хинна социалистически декхараш кхоачаш а деш, Гудермеса района юрта боахама къахьегамхоша доккхий толамаш даьхад юртбоахама производство дегІакхувлача. Юбилей хьатІакхоачаш районо ханал хьалха кхоачашйир юрта боахама продукци яккхара ерригa шера планаш. Даьхен амбарашка тессад 9300 тонн ялат, планах 7500 тонн тасса дезаш хиннар. Планах йохка езаш хиннар 25000 тонн хиннача метте 34000 тонн ехкай паччахьалкхенга шекара свекла, планах 1600 тонн дохка деза генараш 1850 тонн дехкад. Геттара дика къахьийгад хьайбаш лелалдераша а. Дерригача тайпашта кхоачашъяьй хьайбай продукташ кийчъяра план. Шу чакхдалалехьа кхы тІа а дукха дулхи шурен кхоачаргда мехкага.

Районе шерра лакхагІа хьокхамаш даьхад «40 лет Октября», «Кавказ» яхача колхозаша. Сийлахь-боккхача Октябра ах бІаь шу дизара юбилейна яха йоаггІача тайпара накъаяхар духьа лелаяьча яхьа итогех «40 лет Октября» яхача колхоза КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумеи Министрий Советеи, облсовпрофа памятни байракх еннай, хІаьта «Кавказ» яхача колхоза — КПСС горкомеи горисполкомеи памятни байракх.

Лакха хьокхамаш даьхад хьалхалаттача бригадашеи звеньяшеи. «40 лет Октября» яхача колхозерча, Дуруев Хункарпаша керте латтача бригада коллективо 50 гектар долча лаьттан хІара гектара тІара 450 центнер шекара свекла, 250 гектар долча лаьттан хІара гектара тІара 25 центнер кІи, 34 центнер мукха яьккхай.

Дика толамаш даьхад хьалхалаттача дуккхача хьайбаш лелалдераша. «Дружба» яхача совхозерча доярка Анна Юрьевна Бердара 10 бетта хІара Іаттагара 2223 килограмм шура яьккхай шера планах яккха езаш хиннар 1900 килограмм мара йоацача. «Гудермесский» совхоза свинарка Елена Гавриловна Шевыревас юкъера лаьрхІача хІара деннеи бийсаннеи 516 грамм дулх тІадеттадалийтад хурскашта, планах деттадалийта дезаш хиннача 450 граммана меттел.

Пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяр духьа социалистически яхь йоаржаяра мехка хьалхалаттача коллективаша дІадоладаь патриотически гІулакх хьал а лоацаш, района юрта боахама къахьегамхоша лаьрхІад юртбоахама производство дІахо айяр духьа, пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяр духьа къовсам боаржабе. Цар декхар тІаийцар 1968 шера района ерригача колхозашкеи совхозашкеи доаккхаш дола ялат 31.000 тоннал кІезигагІа доацаш хилийта, планах даккха лаьрхІар 25.743 тонн долча метте, хІаьта 1970 шера 33.000 тоннага из дІакхоачаде планах даккха лаьрхІача 27100 тонна меттел. 1968 шера деррига доаккхаш дола дуга 7.500 тоннага, 1970 шера 9000 тоннага дІакхоачаде.

1968 шера хІара гектара тІа (хий ца дехкача лаьттай) ка болча ялатий юкъера хьувкъам 22 центнери 1970 шера 25 центнери кхебергба оаха, цу даькъе хий дехкача лаьтташка ялат 1968 шера 28 центнери 1970 шера 30 центнери, дуга а иштта 35-и 40-и центнер, генараш — 11 а 12 центнер, шекара свекла 220-и 250-и центнер, баьцадаараш — 110 а 120 а центнер, сом — 30 а 35 а центнер, комсаш 45 а 50 а центнер.

1800 килограммал кІезигагІа йоацаш 1970 шера 2000 килограмми шура йоаккхаргья оаха. ХІара 100 Іаттан шинарийнеи тІехьа хьалкхедергда 85 Іаса, хІара нанахьакхийна тІехьа 19 хурск хьалкхеертья.

Дийна долаш эзача 1968 шера доаккхаргда 1286 тоннал кІезигагІа доацаш дулх, 1970 шера — 1500 тонн, шура а цунга хьежжа 5.000 тонн а 6.000 тонн а.

1968 шера планал совгІа паччахьалкхенга дохкаргда: 50 тонн дулхи 2.000 тонн шурен.

Хьайбай продуктай деррига тайпаш дохкара пхе шера задани 1970 шера 7-гІа ноябрь хьатІакхачалехьа кхоачаш а яь, планал совгІа дохкаргда 200 тонн дулх, 1500 тонн шура.

ЧІоагІъергья хьайбай боахамера доакъарий база. Общественни хьайбашта мел эш тайп-тайпара моша доакъараш ІалацдергдоІаш йола моша конвейер юллилга вІаштІехьдоаккхаргда оаха ерригача колхозашкеи совхозашкеи. **Юкъера лаьрхІача цхьан Іатта хІара шера 25 центнерал кІезигагІа доацаш гІожа доакъараш кийчделга Іалашдергда оаха, цу даькъе 15 центнер йол, 65 центнер силос, 7 центнер концентраташ.**

Хьайбаш лелалдеча фермашка халача балхий процессашта механизаци яра кийчъяь мероприятеш хІара колхозои совхозои кхоачашъелга Іалашдергда. 1968 шера комплексни механизаци ергъя 4 шурий - товарни ферме, 1968 шера кхы тІа а шин сменах болх бе йолайолийтаргья кхоъ шурий-товарни ферма.

Халача балхий процессашта механизаци яра, доакъарий база чІоагІъяра, йизза боахама расчет юкъейоалаяра чотах вІаштІехьдоаккхаргда хьайбай продукташ яхара рентабельность лакхъелга.

1968 шера планал совгІа лохбергба продукце единица яккхарга дІабода мах: ялатийна — 3 процент, дулха — 2 процент, шурийна — 2 процент. Къахьегама овсарле пхе шера 40 процент лакхъергья.

Юрташкарча къахьега м х о й культурно - бытовой хьалаш тоадар духьа 1968 шера хьалдергда шиншта квартира йола 4 цІенош, бархІ квартира йола цхьа цІа, 350 моттиг йола ши клуб, 132 моттиг йолаш берий бешамаши яслеши, бани.

Социалистически декхараш дийна а дийца тІаийцад колхозийи совхозийи къахьегамхой юкъарча собранешка а районни партийни актива собране а.

ГУДЕРМЕССКИ РАЙОН

Цу гІулакха лакхъергья оаха лаьтта леладара культура. ПайданагІа йола культураш дІайийна кІал хиннача лаьтташка, алхха цхьоалагІчеи шоллагІчеи классера фу а тоссаш, дикагІа йолча агротехнически ханашка дІаюргья оаха юртбоахама культураш.

1968 шера хьувкъам чуэцаргболча гурахьа дув кІа тІадолча лаьтташка хІара гектара тІа тоссаргья 2—3 центнер минеральнии 5—6 тоннал кІезигагІа йоацаш органически удобренеш. Зябь чьхача лаьтташка дІаюргья оаха ерригa бІаьстан юкъе юв культураш. БІаьстан юкъе дІаювча культурай фу кийчдергда 1968 шера 1-гІа январь хьатІакхачалехьа, 1-гІа март хьатІакхачалехьа тоаяь йоахаргья трактораш, лаьтта тоадуи фу дІадуви машинаш.

1968 шера паччахьалкхенга дохкаргда оаха 9650 тонн ялат планах дохка дезача 7500 тонна меттел, цу даькъе дуга — 3500 тонн дохкаргда планах 2700 тонн дохка лаьрхІача метте. Ялат дохкара пхе шера план 4 шера кхоачаш а яь, планал совгІа дохкаргда 12 эзар тонн ялат, 1970 шера 6500 тонн дуга дохкаргда планах дохка дезача 5500 тонна меттел.

Лакхъергья хьайбай продуктивность. 1968 шера хІара Іаттагара

ЧІОАГІЪЕРГЬЯ ОАХА СОВХОЗИЙ ЭКОНОМИКА

Урус-Мартана района юрта боахама къахьегамхоша чІоагІа дездир Советски Іаьдала ах бІаь шу дизара цІей. Ханал хьалха кхоачашйир юрта боахама продукци яккхареи паччахьалкхенга йохкареи шера планаш, дика лоархІабир уж Октябра сийна тІанийцача декхарех.

ЦхьоалагІа декабрь хьатІакхачалехьа паччахьалкхенга дехкар 7975 тонн ялат, планах дохка дезаш хиннар 6500 тонн долча, планах 35000 тонн йохка езача шекара свекла 46699 тонн ехкар, генараш 679 тонн дехкар планах 600 тонн йохка езача, планах 1200 тонн дохка лаьрхІа дулх 1291 тонн дехкар, шура планах 4100 тонн йохка лаьрхІача 4203 тонн ехкай, планах 1750 эзар дохка лаьрхІа фуаш 1839 эзар дехкар.

Доккхий толамаш даьхад паччахьалкхенга планал совгІа 703 тонн ялат, 2000 тонн гаргга шекара свекла, 168 тонн баьцадаараш, 75 тонн шура ехкача «Красноармейский» совхоза къахьегамхоша. Дерригача хьокхамашта шоай декхараш тІеххкхоачашдаьд «Гехинский» Мичурина цІерагІчеи совхозий къахьегамхоша.

Октябра 50 шу дизара сийна яьржача социалистически яхьа итогех «Красноармейский» совхоза Социалистически Къахьегама Турпал Кагерманов Оалхазар керте латтача тракторно-полеводчески бригаданеи Ленина орден лелаеча Зелемханов Вахий баьцадаараш лелалдеча бригаданеи, «Гехинский» совхоза Росламбеков Супьян керте латтача цхьоалагІча отделене шурий фермаиа, Мичурина цІерагІча совхоза Исаев Махьмада сомий бешамаш лелаеча бригадана Нохч-ГІалгІай АССР юрта боахама министерства а юрта боахамеи заготовкайи болхлой профсоюза обкома а памятни вымпелаш еннай.

Районе хьалкхийнаб юртбоахама производства башха-дика мастераш. Масала, «Красноармейский» совхозерча доярка Хамидова Тамарас 10 бетта хІара Іаттагара 2300 килограмм шура яьккхай шера декхарех 1800 килограмм мара яккха ца езача, «Гехинский» совхозерча доярка Юсупова Асмаас шера планах 1700 килограмм яккха езача 2328 килограмм яьккхай. Эггара лакхагІа хьокхамаш даьхад хІара Іаттагара 2400 килограмм шура яьккхача республика Лакхехьарча Совета депутата, Мичурина цІерагІча совхоза доярка Къахьегама ЦІеча Байракха орден лелаеча Адуева Алмата.

Халкъан партенеи хьалхашкара шоай доккха декхар кхета а деш, В. И. Ленин ваьча дийнахьа денз 100 шу дизара юбилейна баха боаггІача тайпара накъабахаран юрта боахама продукташ яхара а кийчъяра а пхе шера план ханал хьалха кхоачашъярай яьржача яхьа юкъеболх тха района къахьегамхой.

Района боахамашка шерра къоабал а деш тІаийцад КПСС XXIII-ча съезда цІерагІча Грозненски крекинг-завода коллективаи Сунженски района юрта боахама къахьегамхойи кхайкаралаш. Совхозашка кийчъяьй пхе шера план ханал хьалха кхоачашъергйола мероприятеш. Лаьтташ леладеча болхлоша хІанзле а чІоагІа лард йоллаш латт хьатІадоагІача шерарча хьувкъама. Цар лаьрхІад 1968 шера хІара гектара тІара 22,4 центнерал кІезигагІа доацаш, хий дехкача лаьтташкара — 28 центнер ка бола ялаташ, 35 центнер хьажкІаш яха а дерригача чудахьаш дола ка бола ялаташ 27000 тоннага дІакхоачаде а, паччахьалкхенна планал совгІа 1500 тонн ялат дІадала, паччахьалкхенга баьцадаараш, генараш, кхыйола культураш йохкара план тІеххкхоачашъе.

Хьайбаш лелалдераша шоашта хьалхашка декхар оттаду: **1968 шера йоаккхаш йола шура 6100 тоннага, дулх 1375 тоннага, фуаш 2200 эзарнега дІакхоачаде а паччахьалкхенга планал совгІа 360 тонн шура, 20 тонн дулх, 50 эзар фуъ дохка а. ХІара 100 Іаттан шинарийнеи тІехьа 90 Іасилг хьалкхеде а хІара нана-хьакхийна тІехьа 15 хурск хьалкхее а. ХІара Іаттагара 1650 килограмм шура яккха, хІара яхкача котама тІехьара 110 фуъ гулде.**

Шоай тороиаш лархІа а лаьрхІа, района къахьегамхоша декхар тІаэц **дулх, шура, фуаш кийчдареи паччахьалкхенга дохкареи пхе шера план 1970 шера 1-гІа ноябрь хьатІакхачале кхоачашъе. Шекара свекла яккхареи йохкареи план 4 шера кхоачашъе. 5 шера чудахьаш дола деррига ялат 131 эзар тоннага дІакхоачаде планах гулде дезар 128 эзар тонн мара доацача метте. Пхе шера планал совгІа района совхозаша дохкаргда 6 эзар тонн ялат, 1783 тонн шура, 422 тонн дулх, 100 эзар фуъ.**

Ялата культурай хьувкъам лакхбара кийчъяь мероприятеш чакхъяхар духьа 1968 шера чудахьаргдолча ялатийна лаьрхІа лаьтта дикагІа хьаьиду культураш тІахиннача лаьтташка гурахьа дІайийнай ялата культураш. Гурахьа дийна ялаташ тІадолча дерригача лаьтташка дІадувча фуца цхьана минеральни удобренеш тайсай. ТІадаьннача ялаташта подкормка еш я хІанз хІара гектара тІа 1,5 центнер минеральни удобренеш а тоссаш.

Ерригa дІаювш йола юртбоахама культураш дІадувча стандартах дола І-чеи ІІ-чеи классера фу а тоссаш мара дІаюргьяц. БІаьстан юкъе дІаювча культурай фу 1968 шера 1-гІа январь хьатІакхачалехьа кийчдаь доаккхаргда. Тракторашта ремонт яра план 1968 шера 1-гІа март хьатІакхачалехьа кхоачашъергья, цу ханале кийчъяь йоаккхаргья фу дІадуви лаьтта тоадуи техника.

Района хьайбаш леладераша хьайбашта шоай хаиннахьа помещенеш кийчъяьй, фермашта тІаэзад доакъараш. Хьайбай продуктивность лакхъергья доакъарий база мамогга чІоагІъяреи племенной болх тоабареи чотах.

1968 шера йизза механизаци ергья 2 фермана, шин сменах болх бе йолайолийтаргья оаха уж. Вокх фермашка халагІа долча керттерча балхашта механизаци елга Іалашдергда. **1968 шера юртбоахама продукци яккхарга дІабода мах планах лаьрхІачул 3 процент лохбергба лаьтташ леладеча, хьайбаш леладеча — 2 процент. Пхе шера къахьегама овсарле 40—45 процент лакхъергья.**

Тоадергда оаха юрташкарча къахьегамхой культурно - бытовой хьалаш. Пхе шера хьалъергья юртара 3 клуб, хІара юрта бани, 4 столови.

Ший шоллагІча ах бІаь шера чу беннаб мохк. Хьамсарча партеи Советски правительстваи советски наьха еча йоаххоно тха къахьегамхой творчески хьинар Іалаьмате чІоагІа айду, керда коталонаш яхара тІахьех уж.

Тхо дог тийша да, лакха декхараш урусмартанхоша сийленца кхоачашдергхиларахи вай мехка коммунизм хьалъяра гІулакха юкъе цунца шоашкара доаггІаш дола дакъа лоацаргхиларахи.

Социалистически декхараш дийца а дийца тІаийцад района совхозий къахьегамхой юкъарча собранешка.

УРУС-МАРТАНА РАЙОН

КАГИРХОЙ СИЙЛЕН ГIУЛАКХАШ

ХЬАЛХАРЧА МУГIАРАШКА

Юбилейни шера тIаийца декхараш ханал хьалха кхоачашдара чIоаггIа теркам тIабахийтаб Гудермеса района комсомольцашеи кагирхошеи. Хьинаре къахьег цар укх деношка колхозашка, совхозашка, предприятешка. Шерра яьржай предприяте, колхоза, совхоза дикагIйола токарь яха цIи яккхара социалистически яхь. Духхьал городской организацешка ва цу яхьа юкъеваха эзар саг, хIаьта царех ялх бIаь саго из сийлен цIи яьккхай. Бетт-бетта шерлуш латт ударникий мугIараш.

Коммунистически хьисапе къахьегарал совгIа комсомольцаша къовсам лоаттабу продукцега дIадодар лохдара, боахама экономика лакхъяра, 50 рационализатор ва комсомольцашта юкъе. Цар еннача 120 рационализаторски предложенеех 60 эзар сом пайда баьннаб, 50 киловатт-сахьат электроэнерги кхояьй. БархI бIаь вагон простой ца хулийташ мукъаяьккхай кагирхоша, 18 тонн тиша аьшк гулдаьд.

Гудермесе дикагIчарех лоархIаш я локомотивни депо комсомольски организаци. 19 коллектив я депо «Коммунистически къахьегама коллектив» яха цIи яккхара къовсам лоаттабеш. 350 комсомолеци къона болхлои ва цу коллективашта юкъе. Царех 50 саго из цIи яьккхай. Царна юкъе ба комсомольцаш Кременчук Галина, Мирошникова Раиса, Трувалева Алла. Депо дикагIболча рационализаторашта юкъе ба пхиъ рацпредложени енна Мирошникова Раисен бархI рацпредложени енна Глебов Александри. Коллективо сий леш ба слесараш-переговикаш Курганский Александр, Бур Александр, Каменская Нина, Мацаев ТIахIир, иштта кхыбараш. Къахьегамца, общественни балхаца гIулакх хиларца профессиональни говзали политически кхетами лакхбеча шоашкара хьоккам тел цар.

Гудермесски медико-инструментальни заводе гIоръяьнна цIи хеза я механо-сборочни цеха комсомольско-кагирхой бригада. Бетт-бетта заданеш тIеххкхоачашъеш, балха кердадар юкъеехкухьаш хьайоагIа бригада коллектив. Даим балха овсарле лакхъергйола, производства пайда лургбола наьъкъаш лех кагирхоша. Масала, хьалха хирургически чIуга Iурга кулгаца ков а хьекхаш йора обработка. Дукха ха йоаццаш из болх механизаце новкъосталца чакхйоаккхалга вIаштIехьдаьккхад кагирхоша. Инструменташ — ковнаш, бурувш, медчикаш цхьан бетта шоашта йоагIа норма кхояьй цар. Бригада хIара члено ший идейно-политически кхетам лакхбу, кIира цкъа политинформацеш хул цар, сайрийнарча школашка, дешара заведенешка заочно деш кагирхоша.

Иштта хьинаре кхоачашъю шоай къахьегама вахта района совхозашка, колхозашка къахьегача кагирхоша а. Ткъаь шийтта комсомольско-кагирхой бригадо 3.400 гектар майдан тIара ялх эзар тонн ялат чуийнад.

Социалистически яхье яьннача комсомольско-кагирхой механизированни бригадашта юкъе хьалхалатт къона коммунист Арсамбиев. ЯрагIи керте латтача «Кавказ» яхача колхоза кагирхой бригада. Планал 1,5-зза дукхагIа паччахьалкхенга гидуарташ дехкад, шекара-свекла йохкара план 150 процент кхоачашъяьй бригадо. ханал хьалха дIадийнад гурахва дув ялат, зябь аьхай. Юбилейчи шера социалистически яхье районе хьалхара моттиг яьккхар Арсамбиев ЯрагIе бригадо. ХIанз кхашта лаьрхIа удобренеш кийчъеш, шоай балха говзал теоретически лакхъеш ба из керте латтача бригада кагирхой.

Укх тIеххьарча хана боккха теркам тIабохийт ВЛКСМ горкомо юххьанцарча комсомольски организацей организационни структура тоаяра массанахьа, торонаш йолча метте, комсомольски группаш вIашагIъехкай. Масала, «Кавказ» яхача колхоза шин бригаде ши группа. Горемештерге—ши группа. «Мединструмент» заводеи локомотивни депои 4 — 6 группа вIашагIъеллай.

ХIанз боккха болх чакхбоах оаха отраслеви белгалонашка хьежжа секретарий Советаш вIашагIйохкаш. ХIаьта юрташкарча юххьанцарча комсомольски организацей юрг тоаяраи хозьараи лекхараш цаIаш хиларца дувзденна юрташкарча юххьанцарча комсомольски организацей секретарий Советаш вIашагIъехкача бакъахьа хет тхона. Цу Совета председатель боахама комсомола секретарь а хургволаш. Из форма вахаре чакхъяьккхара болх дIаболабаьб оаха.

Дика болх бу комсомола горкоме вIашагIъеллача «КП» штабо. Цун начальник ВЛКСМ горкома бюро член Басханов Ваха ва. 4 секторах латт из штаб. Ужаш я: промышленноста, юртбоахама, торговле, автотранспорта секторашь.

Штаба юкъебоагIа болхлой, инженерно-технически персонал. Квартала оттаьча планах болх бу штабо. Халкъа тIахьожама комитетаца цхьана торговле учрежденешка гIолла бахача наха дукхагIа хоатташ дола товараш дий, жалобайи предложенейи книжкаш тIа наха белгалдаь кхоачамбоацараш теркал миштта ду, бIаьстан балхашка техника миштта кийчъю хьожаш рейдаш ю.

Уж тайпа рейдаш каст-каста йора штабо гуйран балхаш дIадоладелча. Автотранспорта секторо боккха болх чакхбаьккхаб городскойи загородни маршруташка пассажирашта гIулакх дара культура лакхъеш. «КП» штаба рекомендацеех шин автобуса радиофикаци яьй. Рейда материалех АТХ администраце массехк юрташка керда маршруташ хьайийллай. Ужаш я: Гудермес — Азамат-Юрт, Гудермес — Зама-Юрт, Гудермес — Ишхой-Юрт, Гудермес — Ведено.

Юххьанцарча комсомольски организацей секретарийи «комсомольски прожектора» штабай начальникийи моттигерча организационно-политически балхах лаьца шиъ семинар чакхъяьккхай горкомо.

Боккха культурно - кхетама болх чакхбоах комсомола горкоме вIашагIъеллача идеологически комиссе. Сайренаш кийчъер а ужчакхйоахар а на комисси я. Цу комиссена юкъебоагIа музыканташ, культпросветучрежденей болхлой.

Боккха теркам тIабохийт горкомо кагирхой общеобразовательнии политически боарам лакхбара дешашта. ДIадахача шерага диллача дегIаенай политкружокашка ладувгIарий контингент. 46 комсомольски политически дешара кружок я районе болх беш. Дика новкъостал даьд тхона парте горкомо цу кружокашта лаьрхIа пропагандисташ хьахаржараи уж дIанийсбараи.

ДIаяхача замах юхедисача зуламерча гIулакхашта духьала лоаттабеча къовсаме оаха дика пайда эц лекторех. Дына гIулакхаш леладеча наха юкъе десятидворкашка лекцеш, беседаш ю. «Кавказе ислам хьахилар», «Дын Iилмех», «Даьлеи малхи», «Безам, саг йоалайир, дезал», «Мархаш— дIаяхача заман эггара зуламегIа дола гIулакх», «Дын космоси» иштта дукха кхыйолча темаех лекцешка дIаяхача заман тIехьадиса гIулакхаш леладарах хула зулам белгалдоакх. Къаьстта дика дэлабу из болх лектораша Исти-Су яхача юртарча бархIшерарча школа хьехархочо Гебертуев Хамзата, цу школа завуча Темиралиев Султана, Брагунерча юкъерча школа хьехархочо Зубайраев Ахьмада, мединструмент-завода слесара Веревкин Василе, кхыбараша.

Балха опыт дIай-хьай эцара каст-каста вIаши лекцешка ладувгIа ух лектораш. Цу гIулакхо торо хулийт гIалат ца валийта, говзал лакхъе. Цу балха керттерча кхоачамбоацарех цаI да — вайнаьха меттала лекцеш кIезига ешаш хилар.

В. И. Ленин ваь 100 шу дизарца, пхе шера план ханал хьалха кхоачашъярца дувзаденна шийна хьалхашка доккхеи бехктокхамеи декхараш оттадаьд комсомола горкомо. Комсомольцаштеи кагирхоштеи коммунистически кхетам баллара болх парте XXIII съезда решенеша дIадеххача бесса оттабе лерхI оаха.

Г. ГАНДАЕВ,
ВЛКСМ Гудермесски горкома секретарь.

Говзал лакхъю

№ 3 йолча профессионально - технически училища комсомольски организаце тоъал болх бу хургболча къонача болхлошта кхетам луш, шоай профессеш цар кIоаргагIа Iомаяра боккха теркам тIаухийт. Укхаза кIоаргга Iомаю марксизма - ленинизма лардаш, В. И. Ленина вахареи къахьегамеи никъ. Училище вIашагIъехкай комсомольски дешара системера тайп-тайпара кружокаш. Цига дешархоша лакхбу шоай политически боарам, дикагIа кхет уж таханарча общественно - политически событех.

Комсомольски организаце ший керттера декхар лерхI знанеш Iомае безам болаш, къахьегам безаш дешархой хьалкхебар. Короткова Верас кулгалдеча ВЛКСМ комитете чIоагIа теркам тIаухийт хIара комсомолец дешача а къахьегача а шийгара хьоккам гойташ хилийтара. Комитета заседанешка каст-каста дувц дешархой дешарах лаьца дешаш, из тоадара чакхъяханад яргйоаца мероприятеш тIаийю, хIаьта уж кхоачашъяра тIахьожам а лоаттабу.

Из болх зехьа бовц. Дешархоша кIоаргагIа Iомаю теоретически дисциплинаш, шоаш хержача профессе практически навыкаш дикагIа караерзаю.

ХIара дешархочо къовсам лоаттабу производства культура лакхъяра, станокаши механизмаши цIенеи лерттIеи лелаяра. Из лоархIаме да, хIана аьлча таханара болхло хила веза ше къахьегача производства культура лакха лелаеш, шийх тийша дIаенна техника лерттIа лелаеш.

Коммунистически къахьегама тIехьарча яхье массайолча дешара группаша къовсам лоаттабу коммунистически къахьегама бригада группа — резерв яха цIи яккхара. Комсомола комитета цахадаш тIахьожам лоаттабу из яхь миштта лел хьежаш, хIаьта иштта хан - ханнахьа цун итогаш ю. Укх тIеххьарча хана яьча итогаша хьахьекхар производственни дешара мастер Манчариев Ахьмала Iийса волча группа хьокхамаш эггара дикагIа хилар. Цудухьа, цу группа яьккхар хьалхара моттиг, цул совгIа «Красный молот» яхача завода кадрови болхлоша карара кара тела Ще байракх елар группана.

Училища кагирхошеи комсомольцашеи шоай профессиональни говзал лакхъяра чIоагIа лоархIаме хIама да Iилманеи техникаши карагIдаьннараш царна шерра дIадовзийтар, царех пайда эцар.

Цу гIулакха лаьрхIа тха училище каст - каста технически конференцеш, викторинаш, олимпиадеш хулл. Масала, электротехниках лаьца хьехархочо Готолева Алла Григорьевнас яьча олимпиаде дукхача дешархоша хьалхара моттигаш яьхар, республика профтехобразоване управлене грамоташи дипломаши елар царна.

Тха кагирхоша хьинаре дакъа лоац производственни оборудованена модернизаци еча, халача балхашта механизаци еча, дешара моделаши приспособленеши кийчъеча. Дешархой низаца отта а яьй, кийч а яьй чертежни столай моделаш, токарни фрезерни станокий овсарле лакхъергйола приспособленеш.

Цу тайпарча балхо дешархой сакхетам лакхбу, шоаш хержа профессеш дукхагIа езайолийт.

ХIанз тха училища комсомольцашеи кагирхошеи шерра социалистически яхь йоаржаьй ленински комсомола 50 шу дузача денна йоагIа кийчо яра, тIаийцад хоадам бола социалистически декхараш. Тахан дешархой тIагIерттa къахьегаш ба шоаш денна дош кхоачашдара.

И. АНДРЕЕВ.

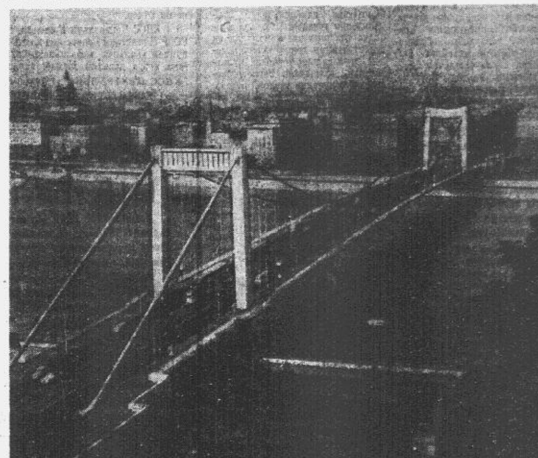

БУДАПЕШТ. Дунайна тIагIолла тиллача кердача тIаьво кхидаьккхад Венгре столица. Из тиллад тIом болча хана фашисташа дохадаьча къаьнарча тIаьна меттел.
В. Соболева сурт.
ТАСС фотохроника.

ТОАБЕННАБ БОЛХ

Цхьан хана, XX партсъезда цIерагIча колхоза шурий-товарни ферма тIехьаюсаш яр. Къахьегам лерттIа вIаштIехьбаьккхабацар укхаза, лоха яр производственни дисциплина, цхьабола болхлой корта боха бу малараш мале балха нийслора.

Из деррига ла мегаргдоаца хьал дIадаьккхар фермана керте эттача коммуниста Логачев Иван Тимофеевича. Говза организатор волча кулгалхочо наьха уйлаехи царна дагалаттарехи дикка кхийтта а кхийтта болхлошца барта а волаш дIаболабир болх, ферма болх тоабара ший деррига хьинар тIадахийтар.

Эггара хьалха къахьегама дисциплина чIоагIйир. Из лоархIаме гIулакх чакхдоаккхача ферма коммунисташа Гах Иван Семеновича, Ганжи Натале, кхычар хьинаре дакъа лаьцар. Коммунисташа дешаца а гIулакхаца а ферма хIара болхло оарцагIваьккхар шийна хьалхашка латта декхараш кхоачашдара, ферма пайда луш хилийтара.

Доаркашта, скотникашта, Iаьсий леладерашта юкъе шерра социалистически яхь йоаржайир. Цу яхье котбаьннарашта лаьрхIа йола премеш торжественни хьале масса бола болхлой гулбеш дIателар, уж дIайхача дешаца белгалбора. Цудухьа хIара сага боккха безам бар къахьегама овсарле лакхъяра, шийна тIадиллар лерттIа кхоачашде.

Дукха ха яалехьа хувцаделар фермера гIулакхаш, йоаккхаш йола шура дукха дукхагIа яр.

Юххьанца даьха толамаш чIоагIдара оарцагIъяьхар еррига торонаш. Сийлахь-йоккха юбилей тIакхоачаш, дукха хIама ца эшаш кхоачашйир шера план. ХIаьта таханарча дийнахьа из план тIехкхоачашъяьй.

КIезига бац ферма коллективе районе шоай цIи дIахезийта доаркаш. Царех ба масала, доаркаш Могилина Нина, Ганжа Натали. ХIара кхоабача Iаттагара ши эзар килограмм шура яьккхай царех хIаране. Иштта доккхий толамаш даьхад доаркаша Кизилова Татьянас, Арбузова Александрас, Чеботарева Раисас.

Ферма коллектива карагIдаьннарашта юкъе лоархIаме дакъа да Iаьсий леладерий а скотникий а. Коллективе дика къахьегар бахьан долаш доккха сий ду Овчинникова Екатеринай, Зацепина Таисе.

Дика кийчо яьй ферме хьайбаш Iангара дахара. Ханнахьа ремонт йир помещенешта. Кхерам бац доакъар доацаш хьайбаш дисар. Шортта кийчъяьй силос, йол, ча.

И. ГУЗЕЕВ.

ГIИШЛОШЪЕРАША СУХАЛБУ

Старогрозненски гIишлошъерашгеи монтажникаштеи хьалхашка латт доккха а бехктокхаме а декхар: мехкдаьттахошта чуIе цIенош хьалдар, бурув теха яьннача скважинашта оборудовани оттаяр, сепарационни трапаш увттаяр, мехкдаьттаи газаи проводаш яхкар, и. кх. дI.

Цу декхарех дика лоархIаяьй укх шера «Старогрознефть» НПУ гIишлой-монтажни управлене коллектив. ГIишлой-монтажни балхий шера план ханал бутт гаргга хьалха кхоачашйир, 5 процент лакхагIа я къахьегама овсарле.

Укх шера эксплуатаце дIаеннай сепарационни установка, тоаьй 93-ча участка тIара трапни установка. Къаьнача майда центральнии малхбузехьарчеи оагIорахьа ядача мелови скважинашкара мел доахача мехкдаьтта хьалхара обработка еш йола йоккха гIишло я из. Укх шера цхьайтта бетта йиллай 87500 метр тайп-тайпара диаметр йола трубопровод. Мехкдаьттахошта гIишлошъераша Маяковске цIерагIча городоке хьалдаьд 32 квартира йола цIа. Керда шу хьатIакхоачаш укхаза эксплуатаце дIалургья 140 сага лаьрхIа берий комбинат. ХIанз гIишлошъераша цига хьалдеш да хIаране чу 72 квартира йола ши цIа.

Шоай болх дика бовзаш, говзанах ба управлене коллектива юкъе масала, Лунашин Ростислав. Слесаралла болх беш вар из балха венача хана. ХIанз заочно институт а яьккха скважинашта оборудовани еш монтажни балхашта кулгал деш ва из. Иштта, болх Iомабеш, шоай квалификаци лакхъеш хьабаьхкаб А. Омаров, асфальт юллаш вола А. Гунчюв, каменщикаш Н. Чайка, М. Белякова, бетонщицаш В. Василихина, А. Верзун.

ГIишлой монтажни управлене коллектив хIанз болх беш я хьатIадоагIача шера чотах. Крекингистий болам хьалдоацаш гIишлошъераша лаьрхIад пятилетка задани ханал 50 ди хьалха кхоачашъе, хIаьта тахан доахача толамаша хьахьокх тIаийцача декхарех коллектив лоархIаергйолга.

А. ТИЩЕНКО.

Кийчлу даьхе лорае

Даьхе лорäерий мугIарашка дIаоттарал сий долашагIа хIама дац эIамигача сага. Цига боккъонца кийчлу из шоай даьш бена никъ дIабахьа, ший лаьтта деза, цун хам бе, нагахьа санна тIема сийг лоталойя вахар ца кходеш из лорадеш моастагIчоа духьал отта. Хьалха санна дац тахан Советски Эскаре вахар. Цига вода саг дийша, унахцIена, кулгаговзал йоаллаш хила веза, хIана аьлча вIалла ца хиннача тайпара дегIаенай тIема техника. Из йовза арме водача сага хала хургда хьалхе а дена кийч ца лойя.

Цу гIулакха чIоагIа теркам тIабохийт оаха къаьстта укх тIеххьарча хана. Района еррига комсомольски организацешка йийлла комсомольски собранеш хиннай дукха ха йоацаш юкъарча воински декхарех дола керда закон дувцаш. Цу собранешка лаьрхIар цу документа чулоацам кIоарга кагирхошта дIабовзийта аьнна. ХIанз из болх лерттIа дIабодаш ба. Цу балха юкъе керттера моттиг дIалоац тха лекторски группаша. Къаьстта теркам тIабахийта леладу из гIулакх «Октябра 40 шу» яхача совхозерча комсомольски организаце. Укхаза каст-каста ю кагирхошта цу законах, тIема - патриотически темаех лаьца докладаш, беседаш. Укх тIеххьарча бетташка яьй укхаза цу темаех 60 доклади беседеи.

ХIанз дукхагIа вIашагIбетталу къонабараши 20—30 шерашка хинна комсомольцаши. Дукха ха йоаццаш уж гулбелар района культура ЦIагIа.

Цу гIулакхаша дикагIа довзийт Эскаре баха кийчлучарна вай даьша леладаьр, цар революционни никъ, къонахчал, денал, Даьхечу мутIахьа хилар. Дукха ха йоаццаш комсомольцийи кагирхойи йоккха группа ворхI денней ворхI бийсаней Серго Орджоникидзе лийнача моттигашка поход еш хилар. Дукха сакъердаме керда хIамаш дера цар цIабоагIаш. ХIанз цигара енача материалах стендаш яьй.

Районе вIашагIа а елла болх беш я граждански Даьхени тIемашка дакъа лоацаш хиннарий шиъ бригада. Дукхача организацешка, предприятешка хиннаб ветеранаш, дукха беседаш яьй кагирхошца.

Даьхен шоай декхар дIадала кийчлуш ба къона наьсархой. ДIадахача шера призывникех а допризывникех а 124 саг трактор лелае Iомаваьв, 48-не шоферий курсаш яьхай. ХIанз цу курсашка деша вагIа 40 саг.

Районе «ГТО» яха значокаш яьхай 450 эIамигача саго, тайп-тайпарча спорта говзалаш Iомаяьй 195 саго. 12423 саг тайп-тайпарча походашка хиннав. Тха спортсменаша районашта юкъерча яхье хьалхара моттигаш яьхай дуккхазза.

Физически дика кийчбенна бахар Советски Эскаре Дзауров Iаьла, Гасаров Iийса, Гадиев Руслан, иштта дуккха кхыбараш. ХIанз уж болча частешкара хоамаш ух шоашта хьалхашка оттадаь декхар дика кхоачашду яхаш. Хьалкхувш боагIараш дуккагIа долча даькъе хIанз школашка деша багIа. „Цудухьа хьехархоша беш хиларал совгIа оаха а бу церца тIема-патриотически кхетама болх.

ШоллагIа шу да тха школашка «Зарница» яха тIема - патриотически ловзар доладенна. ЧIоагIа новкъостал ду цо дешархошта Даьхе лорае кийчбара. Из ловзар дикагIа дIадахьара новкъостал ду Эскарера цIабаьхкача комсомольцаша, кагирхоша. Дика бувзам лоаттабу дешархошца дукха ха йоацэш мара тIема форма тIера дIа ца яьккхача комсомольцаша Евкуров Османа, Аушев Моалатгире, кхыбараша.

ТIема - патриотически кхетама болх беррига а тха районе дика лел аьлча а нийса хургдац. Кхоачамбоацараш да ца юкъе. ДоагIачa тайпара ший декхар кхоачашдац ДОСААФ-а кхыча общественни организацеша. ЙоагIача тайпара уйла тIаяхийтац цу балха цхьайолча партийни, комсомольски организацеша. Уж гIалаташ дIадоахаргдола наькъаш лехаш да тхо, уж тхона кора а доагIаргда.

Ю. АРАПИЕВ,
комсомола Наьсарен райкома секретарь.

ХЬЕХАМХОЙ

«Красный молот» яхача завода механически цеха комсомольско - кагирхой участок... Гобаькха къона нах—селхан профессионально - технически училищаш, юкъереи бархIшерареи школаш йистеяькха баьннараш. ХIанз а бoча долча цар кулгашта бIарахьежача тешалахар Советски Iаьдала 50 шу дизара сийна лелаяьча социалистически яхьа юкъеболхача хана цар еррига республика клич кхайкаьй аьлча: «ВорхIлагIа сахьат — Октябра фонде!».

Шей чакхдаьннад, хIаьта а участкерча бIаргагургйолча моттиге, къахьегама сийлен реликви санна, хIанз а хьалтеха боалл тIахьехам: «ВорхIлагIа сахьат — Октябра фонде!».

«Iобаккха дог дагIац, — йоах участка воккхагIа волча мастера, къонача коммуниста Иванов Николая. — Дуккха дика хIамаш да балха смении норма ялх сахьата кхоачашъе а хIаьта ворхIлагIча сахьата планал совгIа продукци арахецар духьа болх бе а лаьрхIа тхо хиларца дувзаденна».

Белггала, цу беттаех дувца дукха хIамаш диса а дисад.

...Дукха ха яц Горлова Галяс ше а профессионально - технически училище йистеяьккха, хIаьта из хIанзле а хьехам телаш я. Цо шефство лелаю аттестат зрелости е бархI шера дийша баьнна тешал долаш участке баьхкарашта. Казначеева Катя эггара хьалхарчарех цаI я цун хьехамагIа болх бе йолаеннар. Юххьанца болх бе Iомалуш яр из. ХIанз цун фамилена тIеххьа латт балха норма кхоачашъяь хилара тешал деш йола кхо цифр. ХIанз Катяс ше новкъостал ду йишийна Любайна токара професси Iомаяра. ХIаьта цун из дика вIаштIехьа а доалл.

Воронаев Виктора, Косов Виктора, Косов Владимира, Резникова Надяс шефство лелаеш а хиннаб дукха. ХIаьта уж берригаш а шоай хьехархошта нийсса болх бе гIийртаб. Цхьабакъда, из атта гIулакх дац. Масала, кIезига хьинар, знанеш, опыт яи балха нормаш, Воронаев Виктора санна, 160—180 процент кхоачашъяр дукха тIаяхийта езараш.

Цхьабакъда, къаьстта а токараша Шиянова Клавдеи Детистова Надеждаси санна болх бе гIерт къона болхлой. Коллектива са да уж кхалнах. Тетя Клавай — участке ишта цIи йоакх нов. Шияновайх — счете дукха ба цо балха путевкеи вахари денна бола мехкарий. Царна юкъе — Андрияновна Лена, Кольцова Света, Куренкова Галя... Цхьа шу а далалехьа да из.

Наьна дар санна йоакхо еш дола дог, сийрла хьаькъал, доно кулгаш долаш болча кхалнаха камаьрша дIател наха шоай знанеши дикали. Шоаш а цхьан хана ремесленни училище йистеяькха болча пар дика кхетаду духхьашха заводе вена къона саг ший ханнахьа хьалдацар мел лоархIаме да, машинашъерий йоккхача коллективана юкъера ший моттиг хьалацара цунна новкъостал дар мел лоархIаме да. Цу гIулакха кхоачамбалла ха а сатем а корабоагIа парна.

Цхьабакъда, кагирхой цхьан метте багIац. Из, — ший хана М. И. Калинина а белгалдаьхад,— эггара сатем боапашагIа йола ядамлен отряд я. Даим йолаенна я из йоккха йоаца кагирхой коллектив а. Косов Виктор — хIанз Ленинградски арктически института курсант ва, Агейша Александр — Советски Эскара салте. Кольцова Света — керттерча конструктора отдела болхло, производственно-распределительни бюро балха яхай Рубанова Нина.

Цхьабакъда, цар моттигаш мукъа йисаяц. Керда къона низаш тIадаьхкад участке. Юха а хьехамхой дакъа караэп участка ветеранаша. Шиянова Клавде шефство лелаю Исламов Марсийна, Володин Василе — Петросян Арама, Воронаев Виктора — Чалов Евгенена, Кошелева Люсяс — йишийна Валяйна...

Кагирхой балха баьхка сел дукха ха а яц, хIаьта хIанзле а ткъамаш хотталуш доагIа цар. Дика болх бу, нормаш тIеххкхоачашъю Агамалов Алика, Беспалова Нинас, Исламов Марса, Радченко Георге, кхычар. Дуккхачар, боккхагIбараша бенна хьехам хьа а ийца, балха болашехьа а деш. Болх беча кагирхой школе деша бахаб Федорченко Николай, Беспалова Нина, Володин Виктор, Кошелева Валя, Пастух Петр; къонача болхлоех цхьабараш вузашка деша баха студенташ кийчбеча курсашка деша ух.

Токаралла болх беш вар Иванов Николай, хIаьта дукха ха йоаццаш, балха воллашехьа а техникум йисте а яьккха, хьалхагIа мастери цул тIехьагIа воккхагIа вола мастери хиннав цунах. Цо йоах:

— Дешачоа шерра никъ ба вайцига, Дешийта кагийча нахага.

Къонача болхлошта хьехам телараша цхьаккха хIама кходац шоаш хьалкхебераш боккъонца бола коммунизм хьальераш хилийтара.

К. ТИМОФЕЕВ.

ДОАГОР КХОДЕ

Дизельни доагор кходара декхар кхоачашдара лерттIа къовсам лоаттабац тха района дукхача боахамашка. Царех я «Советская Россия» яхеи Ленина цIерагIареи колхозаш, «Ермоловский» совхоз. Совхоза тракторни бригадашкеи отделенешкеи сийрда басар хьекхадац цхьайолча емкосташта, къаьстта помещенеш яц машиндаьтташ дIаоттадаь лоаттале. хIаьта нагахьа санна йолаш уж яле а, еха я. Дизельни доагори автобензини фо араухийта клапанаш йоацача емкосташта чулоаттаду, вентилаши кранаши вIаштIехьа ца хилар бахьан долаш доагор Iоух. «Советская Россия» яхача колхоза тракторни бригада заправочни пункте хIанз Iалаьмате дукха хотта Iайнаб. Из колхоза кулгалхой йоккха ледарло я, аггара хьалха цунна бехке ва колхоза керттера инженер нов. Дмитриев. Хала болх бац нефтебазана тIадолхача наькъашка жагIа биллар, лоаллаха мехкарьерни боахам хилча хIаьта а. Заправочни пункти доагор хьадувттилген терко йоацаш хилар бахьан долаш укх шера 11 бетта доагIачул совгIа дIадахал 23 тонн дизельни доагор. Кхы толашагIа доацаш изамо хьал да Ленина цIерагIча колхоза бригадашкеи «Ермоловский» совхоза отделенешкеи. Укх шера 11 бетта «Ермоловский» совхоза доагIачул совгIа дIадахийтад 5,5 тонн автобензин, хIаьта Ленина цIерагIча колхозе — 12,1 тонн.

Колхозий бригадашкеи совхозий отделенешкеи цIера духьаларча средствашца лерттIа кийчъяьяц пожарни щиташ, из цIера кхерамалеи бокъонаш вогIча тайпара телхаелга да.

Ала дезаш да, нагахьа санна мехкдаьтта продукташ айхха дIакъайла йоацача тара чуи лерттIа кийчъянза йолча складашкеи лоаттайой, цу тIа а трактораштеи автомашинаштеи технически гIулакх дара бокъонаш телхайой деррига доагорах итталагIа дакъа зехьа дов тарлу. ХIаьта из нийсса ах кIеангагIа дойтачул тIехьагIа 10 трактор йолча бригало шера кходе тарлу 6 тонн — 300 гектар лаьтта ахара тоъал дизельни доагор.

Емкосташ дIакъайла ца хилар бахьан долаш Iанарца хьалъухаши яьна ухаши. тIаккхухьача а заправка еча а хана дов доагор керттерча лаькъе. Доагор дов иштта тракторий механизмаш нийс ца арахи парга бу ме лу болх ца байтарахи.

Колхозийи совхозийи кулгалхоша дагакхаба деза маьлха дIанараша йIоахъяьча резервуарашкара мехкдаьтта продукташ яйга фракцеш дIа а къесташ, доагора дикал лохлу. Емкосташта сийрда басар хьакханза дергдац, алюминиеви басар хьокхе дикагIа а да, емкосташ сов йиза хургйоацаш 90—95 процент хиллал мара чудотта мегаргдац доагор, нагахьа санна бертиге кхаччалца уж хьалйизача малхо уж йIоах майинге а тIехъухаргда доагор. Мегаргдолаш гIулакх дац доагор ведарашца дIачухьачу дувттилга, из бахьан дукха йов мехкдаьтта продукташ — цкъа заправка еш 6—7 килограмм. Соахка цу тайпара заправкаш яр бахьан долаш 10 тонн гаргга бензин дайра.

Заправочни агрегаташа, бензозаправочни колонкаша, топливни фильтраша мехкдаьтта продуктай дукха тоннаш кхоергья.

ТIагIертта къовсам лоаттабе беза дизельни лаьтташ ца дойтар духьа.

Ала деза, Грозненски районерча дукхача боахамаша мехкдаьтта продукташ дIаоттаяь лоаттаяра, дIахецара, цар учет лелаяра болх укх юбилейни шера дикка тоабаь хилар. Царех я укх шера 11 бетта 67 тонн дизельни доагор кхоаьь №2 йола баьцадаарий-шурий совхоз. 24 тонн кхоаьь № 3 йола сомий · баьцадаарий совхоз, 15 тонн кхоаьь «Староюртовский» совхоз, 8 тонн кхоаьь «Горячеисточненский» совхоз. Планах шера 133 тонн дизельни доагори 100 тонн бензини кходе дезаш дар Грозненски района боахамаш, хIаьта цар шера план 11 бетта тIехкхоачашъяьй, кходаьд 275 тонн дизельни доагори 149 тонн бензини. Цу даькъе къаьстта дика гIулакх карагIдаьннад хIара беттбетта тIехдика болх а беш 200—300 килограмм доагор кходеш болча 2-ча баьцадаарий-шурий совхоза механизатораштa нн. Ахмадов Iисайна, Йорагимов Яхьяйна, кхычарна. Иштта болх дика бу «Староюртовский» совхоэерча механизатораша Къахьегама Шеча Байракха ордеи лелаеча Бетерханов Султанеи коммуниста Гойтамуров Сидикъеи. Цар хIаране бетта 220 килограммага кхаччалца дизельни доагор кходу.

«Староюртовский» № 2 йолча баьцадаарий шурийн совхозашка а Грозненски района кхыча боахамашка а дизельни доагор кходе задани еннай хIара механизатора. Даьча балхашта хIара беттбетта учет лелаяро йиш хулийт дезьа довш дола доагор геттара социале. Лоалама довц доагор заправкашка. Дуккхача центральни нефтебазашка заправочни колонкаш оттаяьй. Бригадашка болх беш я механизировании заправшикаши кулгаца лелаю насосаши.

Цхьабакъда, карагIдаьнна чу тIа сана деза яхилга дац из. Низ дукхагIа тIабахийта беза цу лоархIамеча гIулакха тIа хIанз а долаш дола кхоачамбоацараш дIадалахара, дагакхаба деза доагор зехьа довш хилча, паччахьалкхен ахча довлга.

А. МАЗАЕВ,
Грозненски юрта боахама производственни управлене инженер.

ДЕНАЛДАРАШ КОТБАЬЛАР ЯЬННАЧА ЦIЕРАЛ

Ши бутт хьалха, 1967 шера 12 октябре, Тийрка дукъ тIарча тохкамаш деча Эльдарова участке № 58 йолча скважина чура цIаьхха боккха низ бола мехкдаьтта кIеж техар. Цхьа массехк минут ялалехьа циркуляционни желобашка лотабенна ала буровойга кхавчар. УрагIъетта мехкдаьтта кIеж лотаелар. Вулкана лелхара тара леста Iалаьмате боккха лотаеннача цIера ала урагIъаха болабелар. Дукха ха ялалехьа Iоежар цIеро кхоххаяь шовзткъеи кхойтта метр лакха аьшка вышка.

ЦIи яьннача кхаьчар Грознера, Бакура, мехка кхыча мехкдаьтта районашкара пожарнеш, цига баьхкар СССР мехкдаьтта доахача промышленноста Министерства, «Главюгозападнефтедобыча», СССР МООП пожарни хан Керттерча управлене кулгалду болхлой а кхы специалисташ а.

Болабелар сигал урагIа уха Iалаьмате боккха цIера ала боабара бола боккъалара вампала болх. Бегашха хIама мича дар из: тIоашкара тIатоIам 500 атмосферага кхоачаш бар. Юххьанцарча хана скважинана аьттехьа ваха йиш йоацаш, селла чIоагIа гIорбаьнабар ала. Скважина яьккха моттиг шин шувна юкъе хиларо вIаштIехьдалийтацар гоннахьара тIагIорта.

Кхоачашдаьча балхий объем мел я ховргда укх цифрашка хьежача. Наькъаш дахка, скважинана юхе площадкаш е, йиъ резервуара кIал билла, кхыча гIулакхашта 3000 кубометр жагIа тIаэзаб, 10.000 кубометр хий чухоша шиъ лаьттан амбар яьй, итташ километраш турбаш яхкаьй, шиъ насосни яьй, 5 километр йIаьха лакхавольтни электропередачай лини йиллай, иззамисел йIаьха бувзама лини йиллай. Даим цига хиннай 30 пожарни машин, 12 тягач, 10 бульдозер, кхоъ подъемни кран, итташ автомашинаш.

Эльдаровски участкера цIи йоаеш мехка чухьа духхьашха пайда ийцаб турбореактивни установках. Цар дика эффект еннай. Ала дIа а къоастабаь, боабаьб.

10 декабре — кховзткъагIча дийнахьа Къилбаседа - Кавказски промышленни района горногазоспасательни даькъа болхлоша, опыт йолча мехкдаьттахочо Социалистически Къахьегама Турпала Иван Денисович Олейникова кулгал а деш, тIехъяьнна йоккха хало йоллашехь а кIеж йийххар.

Мехкдаьтта резервуарашка дIачудиллад.

Сурташ тIа: лакхехьа — № 58 йолча скважина тIа урагIъуха яьннача цIера ала; лохехьа — тола чу а баха, шоай коллегашца дагабоалаш ба мехкдаьттах ювла цIераш йоаю специалисташ К. В. Ткаченко (юкъе аьрдехьарвар) М. И. Земский,

ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦА

Дикача къахьегама толамашца чакхдоаккхаш латт ер боахама шу XX-ча партсъезда, Куйбышева, Ленина цIерагIча колхозаша, «Южный» яхача совхоза.

ТIайица социалистически декхараш кхоачашдара хьайбаш лелаерашта юкъе яьржача яхье къаьстта белгалбаьннаб цу боахамий дояркаш. ХIара кхоабача Iаттагара шура яккхара шера план (1600 килограмм) цIей тIакхоачаш кхоачашъяьяр дуккхача доярокаша.

Цхьабакъда массайолча шурийтоварни фермашка цхьатарра дика дац гIулакх. Цхьайолча фермай хьайбаш лелаераша бизза пайда эцац шоай резерваех, торонех. Хьаэцаргья вай «Джалка», «Шалинский» яха совхозаш. Цу боахамий шурий-товарни фермай хьайбаш лелаераша тIайица социалистически декхараш кхоачаш ца дарал совгIа, паччахьалкхенга шура йохкара шера план кхоачаш ца яр кхерам болаш гIулакх эттад. Къаьстта кхераме хьалаш эттад цу фермашка тIехьхьарча хана. Iалхача массехк декадах чIоагIа лохьеннай хьайбай продуктивность. Бакъдар аьлча укх тIеххьарча хана хьайбай продуктивность лохъеннай кхыча боахамий фермашка а. ТIехьаесача шурий-товарни фермашкарча хьайбай продуктивность лохъялара керттера бахьан да хьайбаш чуккабара сезон ший ханнахьа дIа ца йолаяр. Из лоархIаме мероприяти ший ханнахьа чакхъяккхара чIоагIа новкъарле йир коровникашта ший ханнахьа ремонт ца яро, хIаьта «Джалка» совхозе, Ленина цIерагIча колхозе керда хьалъеш хиннараш ноябрь бутт юкъе кхоачаш мара йистенланзар. Белгалде деза. тIехьалусача боахамашка хьайбаш чусоналаьчул тIехьагIа къахьегам лерттIа вIаштIехьбаккханза хилар а. ХIанз а тIехь дукхача фермашка дIалаьхадац кулгкара деш халача балхашта механизаци ца яр санна дола кхоачамбоацараш. Цу хьакъехьа геттара воча хьала тIа я «Джалка» совхоза цхьоалагIча отделене шурий-товарни ферма. Масала, 350 етт чулоаттабеш йолча шин коровника чу кхо арадоаха транспортераш оттаяьян, доахан бIехача латт массаза а. Цу тайпара хьалаш эттад массайолча боахамий механизаци ца яьча помещенешка. Боахамий инженерни болхлой бехках дукхача фермашка оттаяь керда механизмаш болх беш а йоацаш хьайбаш кхабара, царна гIулакх дара чIоагIа новкъарле а еш латт.

Цхьа бутт гаргга ха мара йисаяц ер боахама шу чакхдала. Доккхий а, бехктокхаме а декхараш латт района хьайбаш лелаерашта хьалхашка — кхоачашъеза паччахьалкхенга хьайбай продукташ йохкара шера план.

ХIаьта, перспективни планага хьежача, хьайбаш лелаераш декхарийла ба тIадоагIача шера паччахьалкхенга укх шерарчул ворхI бIаь тонн дукхагIа шура йохка, дулх — 100 тонн, фуаш — 500 эзар. ХIаьта из план кхоачашъяра шурий производство 13 процент, дулх — 13.5 процент, фуаш — 17,5 процент лакхъе еза. Шоана гуччa тайпара укх шерарчул а бехктокхамегIа декхараш да хьайбаш лелаерашта хьалхашка латтараш. ХIаьта уж кхоачашдара Iалаьмате чIоагIа къахьега а дезаргда хьайбаш лелаерий.

МалагIа наькъаш да тха, хьайбай товарни производство лакхъяра? Цкъа-лале, хьайбаш дикка дебалергда оаха. ХIаьта, шоллагIа дар (керттера дар) хьайбай продуктивность лакхъяр да. Иштта, хьатIахула шу чакхдоалаш районий боахамашкара хьайбаш 2150 бежан дукхагIа хилийта лерхI оаха, цу даькъе доахан — 770 етт. ХIанз района боахамашка цхьа эзар гаргга дахканзеи духхьашха дахкеи бежан да. хIаьта дахкаш дола доахан дукхагIа хилийтара Куйбышева, Ленина цIерагIча колхозаша бIаь шинар ийцар, «Автуринский» совхоза юртбоахама министерства приказах ши бIаь бруцеллезни етт кхоачаргба. Цу гIулакхо йиш хулийтаргья планага хьежжа шурий производство кхойтта процент лакхъе. Цхьабакъда цох а кхоачам бац.

Шура яккхара план кхоачашъяра керттердар да хьайбай продуктивность лакхъяр. Цхьабакъда из керттера декхар кхоачашде йиш яц хIара боахама кулгалхой, специалисташ шоай хьайбаш хIанз санна мара йоакхо еш ца хуле. Масала, «Джалка» яхача совхозе хIанз а чусоца ца деш 400 духхьашха дахка бежан да, хIаьта доаркашта тIа а чIоагIдаьдац уж. Ховш маларра, хьайбай продуктивность лакхлургьяц, нагахьа санна дахкара уж лерттIа кийч ца дойя, опыт йолча доаркашта тIа ца чIоагIдойя, царна зооветеринарни бокъонаша дIадехьача тайпара гIулакх ца дойя, хIаьта кхаба дикка ца кхоабе.

Цу гIулакха чIоагIа аьттув болаш да дукхагIа долча боахамаша шортта гIожа а моша а доакъар Iалашдар. «Джалка» совхозе духхьала йол Iалашъяра план 124 процент кхоачашъяьй. Цхьабакъда хьайбай продукташ яхара темпаш лох а ца йолийташ хьайбаш Iангарадахар дувзаденна да графикага хьежжа тайп-тайпарча доакъарца хьайбаш кхабарца. «Шалинский» яхача совхозе геттара дика вIаштIехьдаьккхад искусственни барда кийчъяра гIулакх. Цу тайпара доакъара цех хьалъеш латт «Автуринский» яхача совхозе а. Дале а, массадолча боахамашка дика оттадаьдац искусственни доакъар кийчдара гIулакх. Иштта, «Джалка» яхача совхозе сихлуш бац из гIулакх вIаштIехьдаккхара, хьалха гIа доакъара цех болх беш хиннаяле а.

Тха района доккхийча хьайбаш леладеча боахамаша лоаман даьгIенашка дикал лакха йола йол Iалашъяьй. Дуккха дикагIа я из йол шаьрача аренашкара Iалашъяьчул. Питательни веществаш яхкарга диллача витаминни йол я даьгIенашка Iалашъяр. Цхьабакъда из йол хIанз а тIехь лархIанза я. Района юртбоахама производственни управлене кулгалхоша указанеш тийннай боахамашта лоаман даьгIенашка кийчъяь йол лархIа а лаьрхIа хьаэца еза, хIаьта из фермашта хьатIаозара темпаш лакх а е яхаш. Из гIулакх хIанз эсала лел.

Белгалде деза дукхача боахамаша Iалашъяьча аьла питательни качестваш дукха догIаш делхарах ейна хилар, хIаьта концентрировании доакъар геттара кIезига да. Из бахьан долаш «Джалка», «Шалинский» яхача совхозашка чIоагIа пайдане хургдар лоаман даьгIенашка Iалашъяьча аьла прессовани а еш, из кагий доахан кхоабача фермашта тIайизача.

Укх тIа ювца ерригa мероприятеш лерттIа кхоачашъяро торохулийтаргья хьайбаш леладерашта хьалхашка латта бехктокхаме декхараш кхоачашде.

М. МАХАДЖИЕВ,
Шаьла района юртбоахама производственни управлене керттера зоотехник.

ТРАКТОРАШ МУГIАРЕ ДIАУВТТ

Дижал хIанз Наьсархой кхашкара тата. Лайва къайладаьхад уж. Бакъда механизатораш цIагIа Iоховина йиш йолаш бац.

ХIанз а да цар денош «дIайха». Чуйнна шоай машинаш кийчъеш боахк уж. Къаьстта уйла тIаяхийта дика кийчъе еза уж укх шера. хIана аьлча гурахьа дезаш дола дукха балхаш ца деш дкеад районе.

Масала, зяба аха дезача 12 эзар гектар лаьттах аьхар 4 эзар гектар мара дац. Юхедисар бIаьстий яьлча эха дезаш да. Ховшма дий бIаьстан балхаш сиха доггa. Уж шийханнахьа чакхдахарга хьежжа мара хургбац хьахула хьувкъаьа.

Из дага а долаш къахьег тха механизатораша юртбоахама техникана ремонт еча. Цхьацца гIулакхаш юкъелелхар бахьан долаш сов тIехьа дIаболабир оаха из болх укх шера. ХIаьта а дIаяхийта ха юхаметтаоттае лаьрхIад механизатораша.

Ерригa а бIаьстан балхашта кийчъе езараш 131 трактор я. Царех йиъалагIча квартале планах кийча хила езаш я 58. ХIанз ремонтера араьккхай 34 (47 процент). КIезига я, хIаьта а оаха болх дIаболабаьча ханага хьежача дика къахьег механизатораша.

Къаьстта белгалбаха беза «Назрановский» совхозера механизатораш. Укхаза йиъалагIча квартала тракторашта ремонт яра задани 20 декабре кхоачашъергья хIанзарча темпашка диллача: тоаезача 20-нех хIанзехьа 14 тоаьй.

Механизаторий къахьегам лерттIа вIаштIехьбаккха ховш дика опыт йолаш саг ва мастерской заведующий Торшхоев Ахьмад. Дукха ха я цунна техника ейза, цо из Iомаяь. Ший болх ховча, безача саго массахана а пайда лу ше волча моттиге. Иштта ва Ахьмад а.

Укх тIеххьарча шерашка дикка хувцамаш хиннад мастерскойшка, дукха керда оборудовани еанй.

Цхьа шу хьалха езача тракторий чархех йоахка кареткаш кулгаца вIашагIйохар оаха. ЧIоагIа хала болх бар из. Цу тIа гоч етташ цхьаяраш йоха а йохар, оаха атта мичал уж. Дукха ха йоайора цу балха. ХIанз кхыча тайпара да гIулакх. ХьалхагIа кулгаца баь болх хIанз станоко бу. Цо ше вIашагIйоах кареткаш.

Бакъда, атта дац тха ремонтникашта болх бе. Еззача хана хьа а ийца дIайолла оатхал хилац. ХIанз тхога йоаца а йоацаш фон хийи санна эшаш йола ерригa оатхалаш ювца велча дикка моттиг дIалоацаргьяр цар. ХIаьта а «Сельхозтехника» объединенерча кулгалхоша ер корреспонденци ешаргья аьнна хеташ царех цхьаярий цIераш яха лов. Уж да тормозной ленташ, генератораш, реле, редуктораш а цар корпусаш а, блокий головкаш, сцеплене муфтай дискаш... Уж ца хиларо чIоагIа юхабетт тха болх. кхыча районашка, республикашка дIа-хьа ухаш хала лех оаха уж.

Сона хетачох бакъахьа дар, нагахьа санна «Сельхозтехнико» тхаяраш санна йолча мастерскойшта уйла дукхагIа тIаяхийтача. Хьаена керда деталаш, оборудовани ший отделенешка дIайохьийт «Сельхозтехнико», тхога царна ца эшаш совъяьннараш мара кхачац.

Бакъдар аьлча, уж халонаш яр аьнна тхона тIера бехк балац, техника ший ханнахьа кийча хила еза. Дукха балхаш да кхашка хIанз а де дезаш: лаьтта ма дий хьаьиде дезаш. Цига а трактор ца хилча хIама хургдац. Цулухьа, балхаш сихдаьд района механизатораша.

М. МУЦОЛЬГОВ,
Наьсарерча производственни управлене керттера инженер.

НОВКЪОСТИЙ ЮХЬ-ДУХЬАЛА

Грозненски химически комбинате хьалхалаттарех лоархIаш яцар № 131 йолча цеха коллектив. Массаза а яхар мо, цехашта юкъерча социалистически яхьа итогаш еча хана дикагIа йола моттиг лаца вIаштIехьдалацар цун, технологи телхаяр, болхлоша прогулаш яр. уж балха аха тIехьабувлар бахьан долаш. Комиссе членаша теркалдацар технологи телхаяро продукце дикала Iоткъам баь ца хилар, оборудовани болх ца беш сецаш латтилга ца хилар. Цар кхетадер цаI дар: телхаяьйий, телхаяьче — призовой моттиг а ягIац.

Цо бохам бора. БIарчча кьайнача коллектив ше-м во мичай, массанена а тIехдаьнна дика довз шоай гIулакх, цхьабакъда, лийле-лийле цу юккъе цхьанне прогул йора, балха ва тIехьволар е сихлийя технологи толхайора. Из шоай собранешка тIа-тIа дукхагIа дувца баьлар укхаза. Коммунисташа, комсомольцаша, парте боацача активисташа карайийцар коллективера уж безаме доаца гIулакхаш дIадаха къовсам лоаттабелга. Цхьаккхе а харцахьа даь хIама теркалданза ца дита барт бир цар.

Харцахьардараш дераш керттерча даькъе профессионально - технически училищай выпускникаш бар, хIаьта уж бахьан долаш цеха коллектив шерра-шера керда а ювлар,

Бохам беш дар цхьа хIама: училищашка деша багIа кагирхой цехе производственни практика чакхйоахача хана дисциплина йолаш, смена начальника шоашка мел аьппар кхоачашдеш, общественни гIулакхаш чакхдоахача дакъа лувцаш хулар. цхьабакъда, уж штате дIа ма хьожабингге а кхы пах тарлора царех, къахьегам а производственни дисциплина а телхае боалар. Цу тайпара хилар къона аппаратчикаш Гриценко Олег а Лебедев Владимир а.

Цехе практике волаш шийна технологически процесс геттара дика лелае ховш хилар хьахьекхар Гриценко Олега. балха моттиг сиха яйза ваьлар. Уличище йистеяьккхачул тIехьагIа ший къахьегама вахар доладе № 131 йолча цехе вера из. Укхаза из безаме тIайийцар. Цу сахьате лакха разряд а елар цунна. Балха тIа дика аьттув а бувлаш дIаволавелар. Юххьера а кIезиг-дукха курвувла волавелар Гриценко. Цехерча порядкаех дош ца хета ваьлар, коллектива традицеш теркальяцар. Цул тIехьагIа юххьера а «воаставелар» — прогулаш е ваьлар.

— ЗIамига саг ше тIехваьккха могавеш хиларах телхав, — аьнпа бехк шийна тIайийцар коллективо. — хIаьта тоа а воаш ве веза,

Гриценкох лаьца дола къамаьл хилар аргIанна йолча собране. ХIаране ши-шийна хет-хетар дийцар, массане а цо леладер харцахьа лаьрхIар. Новкъосташа де доагIар дир цунна. Дика дIаккхетадайтар гIулакх цу тайпара дIахо даха йиш йоацилга. Хьай болх бе безам бий — смена коллективо дIадехаш мел дар кхоачашдеш хила, беций — дIа а ваьле дIагIо, смена кIал ма йита, хIаьта смена кIадийтар ерригa цех а кIадийтар да хьона, аьлар цунга.

Опыт йолча болхлошка дадийгIа Гриценко уйла е ваьлар. Хала дар цунна маьлле а тоавала, сонтала во оамалаш йита. ХIаьта а дукха ха ялалехьа денал чудера цунна — смена коллективо балха тIа а вахаре а леладеш дIачIоагIденначa гIулакхий боарам тIара ца вувла ваьлар. Новкъосташта ходала даьлар из тоалуш воагIилга, хIаьта шоаш из теркал ца дечоагIа тоавала цунна новкъостал а дора цар.

ХIаьта Лебедев Владимира, гIалвахар дарий а хац. № 131 йолча цеха аппаратчикалла ше оттаварах дола приказ техачул тIехьагIа балха ара ца воалаш вIаштта пхи ди даьккхар. Из а вийцар смена собране. Бехке а ваь, шоллагIча разрядагIарча выгрузчикалла ваьккхар из. ХIаьта ший къахьегама пикъ цигара дIа а болабир цо. Из хала дар цунна — цу гIулакха гIайгIа йора цо, хIаьта а шийна билла бехк тешшаме токхар.

Хала ба полимерех дIакъеста хIамаш арайоахарий болх. Дукха къахьег цар. Балха ха йистеьннaчул тIехьагIа а цIа ца болхуш бус. Укхаза шоай порядкаш яр: сов болх баь ший денош Iайча выгрузчика ший новкъосташка оалар, кхоана а ломма а балха воагIаргвац ше, аьле. Из аьлча ваьнавар из. Цул тIехьагIа цхьаькха а из санна дIаволар. ТIаккха вайн цига хьаоттар моллагIа бале а цхьа бехк хилна гIода вайта аппаратчик. Иштта шоай мукъахьа болаш санна лелар уж.

ТIеххьара выгрузчикашка я баь дар кхаж. Цеха начальника А. В. Романова ше волча тIа а бийха, дIахайтар царга:

— Йиллача ханал совгIа болх барах йоагIа салоIа ха яккха Iе дага волчо — заявлени язъелаш. Вайна бокъонца ховш хила деза: болх бер малав а салоIар малав а.

Хала дар кердача порядкага бала. Эггара хьалхагIа из толхайир Тасуканов Лемас: ше воагIаргвоацилга кулгалхошка дIа а ца хойташ, оршотдийнахьеи шинардийнахьеи балха ца воагIаш Iийра из. Кхаьрача дийнахьа цун безаме доаца къамаьл хилар цеха начальник волча. Лема сихвелар. — кий истола тIа Iо а теха, цу порядкана раьза вац ше аьлар цо.

Цо даь из гIулакх бахьан долаш коллективо бехк биллар цунна — алапи кIезигагIа долча балха тIа вахийтар. Лема дика болхло ва, цхьабакъда, цо дика кхетадацар балха ха йистеьннaчул тIехьагIа болх баьча сахьаташта меттел салоIаш хилча из йоазонца вIаштIехьдаккха дезилга. Ше болх беш йолча керттерча моттиге а санна кердача моттиге а тIагIертта къахьегаш хилар из, цудухьа баь бехк йиллача ханал хьалхагIа тIера а баьккхар цунна.

Иштта гIулакхаца, денгара денга тIа-тIа кIезигагIа хулар къахьегама дисциплина телхаелга. Ноябрен декабрь болабелча гIонеи вIалла а нийсъеннаяц из телхаяь моттиг. Цу гIулакха боккхача лоархIаме хилар пятиминуткаш, вешта аьлча, 20—25 минута мара йIаьх ца лу собранеш, Массала а яхар мо болх болабалалехьа чакхйоах уж. Цига смена ерригa коллектив гулу, цига хул цеха начальник е цун заместитель, партбюро, цехкома викалаш, хIаьта вувцаш вола бехкенар комсомолец вале — комсомола бюро викал тIа а хьехаш. Производственни дешаш дийцачули цехе гIолларча распоряжений журнала духтIабаьннaчули (масала, сменашка де дела тайп-тайпара гIулакхаш дIакхайкадаьчул) тIехьагIа дувца долалу дисциплина толхаяьчох лаьца. ХIаьта цунна ше чIоагIа бехке волга дIа а хов. ХIана хац цунна, нагахьа санна смена хIара бетта тIайийдеча социалистически декхарашта юкъе, производственни декхарел совгIа, балха аха тIехьабусаш хилар, прогулаш дIаяхарах йола пункт а йолаш хилча. Шийгара доагIар ца деча саго кIалъют смена ерригa коллектив а. Смена ший декхар кхоачаш ца дича — из цо ерригa цеха коллектив а кIалйитар ма дий. Цудухьа телха массаза лу из цхьана дувц.

Кхыча тайпара а хул нахаца бу болх.

Цеха начальник волча чуваьлар аппаратчик Д. Из чIоагIа эгIазвлхав. Ше балхара дIавалийтар дехаш заявлени лу цо. ТIаккха царна юкъе къамаьл долалу.

— Цул тIехьагIа болх мича бе лаьрхIа ва хьо? — хоатт А. В. Романова.

— Со Грознера дIавода.

— Цкъа ваха ма вахарий хьо. Лелаш кхо бутт а баьккха, ахча кхоачаделча юха ма верий хьо.

— ХIанз воагIаргвац.

— Заявлени сога йита хIаьта. Кхы а уйла а йийя, цхьа кIира даьннача гIолла юхавола — тIаккха юха а къамаьл дергда вай шиане. Хье хург ма вий хьо.

Дезалцара барт ийгIа хиннавар наладчик Д. Ший сесагаца та а из шийца тоае а ца гIерташ, ваьнна дIаваха веннавар из.

КIира башха дукха ха-м яц, хIаьта а дика уйла е кхоачамхиллал я. Дика уйла а яь, шийца балхарча ший новкъостамца дага а ваьнна, сесагаца тайр из. Цул тIехьагIа цхьа кIира даьннача гIолла А. В. Романов волча юха а ваха, аьлар:

— Хьаял са заявлени, дIавалац со-м.

Деш дола тайп - тайпара телха гIулакхаш кIезиг ме лу ходаллал тоаденнад производственни гIулакхаш. Ноябре. масала, цехо, проектни низал тIех а ювлаш, цхьацца тонн совгIа порошока тайпара йола полиэтилен тийннай. 11 бетта план 4 ноябре йистеяьккхай. хIаьта шера план комбинате эгара хьалхагIа — 30 ноябре кхоачашъяь а яьннай.

Цеха коллектива хьалхашка латташ цхьа декхар да: социалистически яхьа итогаш еш ше теркалъелга Iалашдар. Из декхар кхоачашдар дуккхьа цехерчар шоайла вIаши дIадехараш чIоагIаргIа хулийтилга лаьрхIад.

ХIанз, цехе керда саг хьайийцача, цунца цеха начальника ше къамаьл ду, цехера гIулакхаш цунга дIадовзийт, тIаккха цо болх бе безача сменa начальникаца хьоашал тохийт, хIаьта цо цунга смена коллектив а дIайовзийт.

ХIанз цехе болх беш ва профессионально - технически училищера 25 дешархо. Царех цхьабараш штатни практике оттабаьб. Цу массанена а шоай декхарий хьакъехьара инструкташ яьй. Шоаш Iомаяь теоретически знанеш опыт йолча аппаратчикий новкъосталца практике дIачIоагIъюцар, хIаьта уж аппаратчикаш мастеращца цхьана цар знанештеи деча гIулакхаштеи хьалхара бехктокхаме а ба. Из дIахо цех делае еза тIехьеча йий, хIаьта цунна цеха боккхача къахьегама делала юкъеяха ший ханнахьа новкъостал де а ма дезий.

Н. ЛЫКОВА,
дукха тираж йолча «Химик» яхача газета редактор.

Доагоз дечьара

Афганистана столице — Кабуле Советски Союза новкъосталца хьалъеш латт шин микрорайон. Хьалха яьсса иллача арен тIа хьалдергда 800 квартира йола 22 цIа, школа, берий бешамаш, тикаш, кафеш.

А. Стужина сурт. ТАСС фотохроника.

АМЕРИКАНСКИ АГРЕССИ БЕХКЕ Ю

НЬЮ-ЙОРК. ВIаши уллаь-уллув яха йиш йолаш яц напалми цивилизаци, пайдаш доахилга а гуманность а, просвещени колониализми — язду ший кердача книжка тIа американски писатела Филип Боноске.

Автора хьагучадоах антикоммунизма бIехача байракха кIал а этта йолаяь Вьетнамера США агресси «паргIато лорае» лаьрхIа я яхаш дувца харц хIамаш.

«ХIанз адамлеи паргIатонна кхерам тIатувс Вьетнаме», — белгалдоаккх автора, вьетнамски халкъа духьалара ВIашагIкхийттача Штатий зуламера агресси бехке а еш.

ВАШИНГТОН. Джонсона правительства лелаеча вьетнамски авантюраца дувзаденна американски общество вIашагIъаькха политически «трещина» официальни Вашингтонах а хьокхаеннай. «Крисчен сайенс монитор» яхача газето яздечох, агрессена дIахо эскалаци яра тIаберзабаь КIайча цIено чакхбоахаш болча наькъо «дог лелхийт» США цхьаболча политически деятелий, Джонсона правительстве барт эгIабу.

Духхьал «цу гIулакхашта барт эгIар бахьан долаш да оборона министр Роберт Макномара Пентагонера дIагIоргхилар», — язду «Крисчен сайенс монитор» яхача газета вашингтонски корреспондента Севилл Дэвиса.

БОНН. Американски военщина зуламаш хьдда бехке деш хилар хьахьокхаш чакхдаьлар малхбузенгермански городе Штутгартте Вьетнамерча тIема духьаларча протеста кIира.

(ТАСС).

КАНАДА КОММУНИСТАШ РАЬЗА БА...

ОТТАВА. (ТАСС). Канадски коммуниста могаю коммунистически болхлойи партеш консультацешта Будапеште вIашагIтохара хьакъехьа яь решени, язду «Канадиеи тубюн» яхача газета тIа Канада Компарте Генеральни секретара Уильям Каштана. «Из тайпа вIашагIкхетар хиланза даргдац а цун керттера декхар империализмана духьала цхьана гIулакхаш чакхдахара ерригa коммунистически болхлойи партеш вIашагIтохилга хила деза а аьнна хет, — аьлар цо, — тха партена». Канада Компарте хьинаре дакъа лоацаргда консультацешта вIашагIкхийттача, цига дувца тIадахьаргда ше керттерей лоархIамегIарей лоархIаш дола дешаш, «тарлуш мел дар дергда вIашагIкхийттача аьттув баккха новкъостал дара».

«ВIашагIкхетаро керттера лерхIар сенах латт аьлча, — йоах У. Каштана, — из латт, цхьадолча идеологически дешашта барт вIашагIа ца кхеташ моттиг яле а, партеша цхьана гIулакхаш леладелга вIаштIехьдаккхарах. Цхьакиха а юкъера воалийтилгах къамаьл хила а дагIац. ХIана аьлча вIашагIкхетача хьехаш я ерригa партеш.

Неонацисташ хьаьрагIа хьувз

БОНН. (ТАСС). Малхбузенгермански неофашисташа шоай хьинар дикка айдаьд дукха ха йоацаш Ганновере неонацистски национал-демократически парте (НДП) съезд хинначул тIехьагIа. ФРГ дуккхача городашка митингаш хул НДП фюрера Адольф фон Таддена къамаьлаш а деш.

Нюрнберге хиннача неофашистски кхетачене вIашагIкхийттача дакъа лоацараша къаьнарча фашистски IаьдалагIа «зигхайль» яхаш моаршал а телаш тIайийцар из трибуне гучаваьлча. Керда ваьннача фюреро дIалийхар Европера хIанзара паччахьалкхений доазонаш бакъдаь тIа ца эцилга. Нюрнберге бахача бIаьш наха протеста демонстраци йир Малхбузен Германе нацизм юхадийнъелараx болча кхерама духьала. Цар бе доахкар тIагIолла даь укх тайпара йоазош а долаш дола транспаранташ: «ПаргIатонна кхаш доахараш», «Тадден, сакхетам чу вола».

Карлсруэ хиннача неонацистий митинге хадданза протест кхайкайора ФРГ-ерча неонацистски кхерама духьала.

Белгалдоалаш гIулакх да, полице цхьаннахьа а неонацисташта духьале еш ца хилар. Неонацисташта духьале ца яра наькъа тIа латт ФРГ правительство а. Городе Пфулингене ше къамаьл деш канцлера Кизингера харцйир ФРГ-е неофашизмо ший низий хьинар айдара факт. Из цо «харцйир» Малхбузен Германерча дуккхача городашка неонацистски митингаш йолаеннача дийнахьа.

ДУНЕН ТIА ЭГГАРА ХЬАЛХА ЦХЬАНА САГА ДОГ ВОКХОА ДIАДОЛЛАР

Кхоана кIиранди, 3 декабрь, да яхаш тховсара медицина исторе чухь эггара хьалха дика ка а йоалаш сага шин дега метта кхы дог оттадаьд: автомобильни катастрофа а хиина йийнача 25 шу даьннача Денис Дарваль яхача кхалсага дог деллад Кейптаун яхача къулбехьеи-африкански городе вахача 56 шу даьннача Луи Вашканскена. Цу гIоръяьннача операцех дола бокъонца бакъдараш ераш да.

Цхьа бутт хьалхатIа Кейптаунерча «Грут Шуур» яхача госпитале воалавир бакалейни тика да Луи Вашканский. Цун дега чIоагIа кхийттача лазарах из кIалхарвоаккхалург ма вий аьнча даха дог долаш дацар. Дика дергдар кхы дог чуоттадела дар. Унахочунга из дIааьнначул тIехьагIа цу тайпара операци шийна яйта раьза хилар из.

УнахцIена дог хьадаьккхар 25 шу даьннача Дениза кер чура. Из шийнаьнаца цхьана автомобильни катастрофа юкъе ниисъеннаяр. Нана катастрофа хиннача метте йийнай. ЙоIа — лергйолаш чов яьй. Из лечара яккхара лоаттабаьча къовсамах хIама хиланзар. Лораша из дIааьлар цун даьга, хIаьта цул тIехьагIа цунгара мукъа бийхар Дениза дог хьа а даьккха, Вашканский лечара ваккхара цунна долла. Мукъа белар. ЙоI еннача тIехьагIа 30 минут ялалехьа цун дог хьадаьккхар хирургаша, тIаккха операци йолаелар. 5 сахьатаи ткъаь итт минутаи операционера арабовлаьзар Кристиан Бернард керте лаьтта хирургаш-анестезиологаш, технически специалисташ, медицински сестраш. Пайда ийцар искусственни дераш пехкехи. Еннача йиIийи пациентеи дегIамаш шелдир. Юхаера а, долла хIама даь чакхдоал. Электрошокаю унахочоа, тIаккха цун кер чу оттадаь керда унахцIена дог болх бе долалу. 14 сахьат даьнначул тIехьагIа сакхетам чу а вена, йистхилар Вашканский.

ХIанз малагIча хьал тIа ва из? 11-ча декабре ТАСС-о хоам бир: Луи Вашканске, дунен тIа эггара хьалха дог хийцача сага, унахцIено дIахо тоалуш я, хIаьта «Хроте схюр» яхача кейптаунски больницерьа лораша къаьстта ший тайпара юстарча помещенера ара а ваьккха, массазарьяр санна йолча унахой чубадача палате дIачувихьаь из ЮПИ агентства корреспондентага доктора Маринус Бернарда, цу ший тайпарча операце кулгалхочун профессора Крис Бернарда вошас, баьча хоамах, операци яьча нийслагIча дийнахьа Вашканскена мукъа бала мег хьалъайвала а цхьа кIеззига ха йоаккхаш метта вагIа а.

ГЕРМАНСКИ ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА. Мехка чухьа а доазол дехьа а чIоагIа дика могаеш я ГДР автомобильни заводаша арахеца легковой автомобилаш.

СУРТА ТIА: дIаяхьийта кийчъяь Ростокски порте латтача «Трабачтий» парти.

ТАСС фотохроника.

ВАХАРО ДIАХО ЯЗДАЬД КНИЖКА

Гаьнарча Чукотке нийсвеннача гIалгIачун Добриев Махьмада вахарах, дувцаш я «Грозненский рабочей» кепатеха Магаданерча Г. Красногора очерк. «Сердало» дешараште из сакъардаме хилар догдоахаш тахан оаха арайоаккх из очерк.

ДИКА говра, ира шалта, майра дог... Кхы фу эш лоаман сага! ТIаккха нускал эш. Цхьанехьа юрташка хиина хила я тарлу Махьмада нускалал хозагIа бола мехкарий, цхьабакъда, цунна шийна цIаккха а нийсъеннаяц цу тайпара лоаман йоI.

Къиза хилар Махьмадаца вахар. Дега хIама кхийттачул чIоагIагIа лазар деш дар йиIий дешаш: кхывар везавеннав цунна.

Iаьржача бийсанна баьннеча мехо татаца легайора лоаман чхараш, хIаьта иштача бийсанна цу вокхо йода а яь лоам хьалйигар йоI.

Лоаман саг шийна бIара массаза хьаж цо шийх дог кхоардадеш санна хетар Махьмада. Цунна ховш дар, тIехьагIа шийца цар гоамал хургйолга, нагахьа санна даьй законах доагIар цо ца дойя. ХIаьта закон бирса да: халахетар даьчун цIий Iодахийтаро мара дIадоаккхаргдац хьа цIера тIера эхь. Лоаман къиза закон кхоачашлаьдац Махьмада, нускал додадаьр вийнавац. Ираз дайна цаIи ираз дола шиъи дикагIа ва, ираз доацача кхаьнел. Иштта лаьрхIад Махьмада.

Цхьабакъда, лоаман закон къахетам боацаш да ше толхадаьращца. Юртара дIаваха вийзар Махьмада. Дуккха шераш дIадахар цунах дола хIама сага ца ховш.

ХIаьта ГIалгIайчена гаьнна, Россе вокх мнIиге уллача Наукан яхача эскимосски юрта а шоай дай законагIа бахар нах. Уж законаш а дар сагаца къиза. Къаьстта а кхалсагана. «Нагахьа санна хье кхалсаг яле — тIехк Iувша», «Нагахьа санна хье кхалсаг яле — йист ма хила». Цу законо новкъостал дайтацар кхалсаго бер деча хана. Цунга йиш яцар кхыметтел узам бе а, ший бала кодабе а Цудухьа йист ца хулаш леш йоалар Чиукельни яхаш чукотски цIи йолча кхо шу даьннача йиIига нана. Окушеркаши лораши революци хилалехьа хьоахабеш а хезабацар чукчашта. Бакъда, Наукане вахача хIара сага ховш дар: жинаш хьаьста а хьаьста, бер деш йоаллачоа царгара новкъостал а из лораелга а деха йиш йолаш шаманаш болга. Цхьабакъда, шамана совгIата яла хIама яцар къеча Левпинга. Цудухьа дукинашта лайнадац къизача кхелаца къовсадала. Кхо шу даьннача йиIига нана елар, законо яьххача тайпара, узум ца беши цIогIа ца тохаши.

...Цахаддаш шоай илли доаха форда галгIеш етталуча лоам оагIонца дIатеIа улл Наукан яха юрт. Из дар шатIа нерпа йийнача чарахьах дола гIайгIане илли, цхьабакъда, шан дарбал лаьттах дIахоада а яь форда юкъе дIачуйихьай, хIаьта чарахь ший тола чу юха чувенав. Из дар чIоагIа «ша» баьча шерашка бIаьстанга болла ца могаш бисарех дола илли, хIана аьлча бIаьсти ца йоалаш дукха ха йоаккхар, хIаьта юхебисса кхача геттара кIезига бар. ХIаьта Чиукельни яха чукотски цIи йолча эскимосски йиIига бирсача кхелах даьха хила а мег фордо гIайгIане илли.

Цун да, Левпин, Наукане эггара низ болашагIа вола саг хиннав. Айбаь белаж тIа а билла, гаьнна дIабахьа могаш хиннав из эггара боккхагIа бола ши сай. Цхьабакъда, бIаргашта дика хIама гуш хиннавац да, хIаьта фордо кхоабаш хиннараш форда аьккханна герз нийса тоха хоьраш мара хиннабац. Цудухьа Левпина тола чу дуккха моттигаш нийсъеннай Iаькъа чу хьакха хьоанилг йоацаш, кхы а дукхагIа нийсъеннай уж моттигаш моцал йоае хIама йоацаш.

Чиукельни яха йиIиг массаза а малх хьалбалалехьа хьал а гIетте, форда йисте йодаш хиннай. Цхьабакъда, цун гIайгIанеча иллешка ладувгIа йодаш-м хиннац из. Юкъ хада санна гIерташ текхадора цо моржеи нерпаи дулх, цаховш а тIера бIарг тувлабелча ахка яха тарлуча наькъа такилгашка гIолла лелар из. Цунах дIаьха, Iалаьмате дIаьха ди чакхдоаллаш дулха чIегилг лора йиIига аьттув баьннача чарахьаша. Цкъаза, пескаш хьекха укхан да а оттаваь даха байдарка а (лодка) аьттув баьле цIадерзар.

Чарахьий цхьаккха хIама доацаш форда тIара цIабаьхкача депошка а бе болх корабоагIар йиIига. Цо наьха бераш леладора, боккхагIбараште повкъостал дора цо нерпаи форда пхьагален — лахтака цIокилгашта дербат дара, базар еча сага Нопассака тарбасаш* тегар. Науканерча вIаьхийча саго сов ший камаьршалла даа хIама денна ца Iеш, ший цIеньюкъе яда гIаьлений юхкаш хьалохьа а яь уж даьна яхьа мукъа а лора.

ХIаьта цул тIехьагIа вахаро ше нийс а яь вIашагIтехар гIалгIачун Добриев Махьмадеи эскимоска Чиукельниаи кхелаш. Россерча зIамигача шин къаман викалий массазаръяраш санна йола кхелаш.

Ткъамаш тIа гIатта кхоллаш да оалхззар—саг ираза. Цхьабакъда, форда чура хий аракхоссаш аттагIа дар цу наха ираз долаш хулчул.

Добриев Махьмада ший юрт йитай лоаман бирса законаш ше толхадаьндаь, ший нускал дигачоа шалта айе лайнадац цунна. Цхьабакъда, дукха, Iалаьмате дукха го баха бийзаб цун кIайча дунен тIа гIолла — саца могтиг лехаш. Корраьяц цунна из е Калифорнe а, е Мексике а, е Аляске а. Ткъаь итталагIча шерашка яздаьчеи дунен дуккха меттала перевод яьчеи «Чукотка» яхача Семушкин Тихона книжка тIа хьоахадаьд Махьмад наькъа ваьнна, леларах»...

Революци хинначул тIехьагIа, — дувц Семушкин Тихона, — Аляскера Кавказе цIавоагIаш Чукотке висав Добриев Махьмад Цигга эскимоска йоалаяьй цо. ХIанз бархI бер дар цун, царех шиъ школе даха ха йолаш а долаш».

ДОБРИЕВГIАР дезал-баха дIабахача Яндогай яхача юрта а хулар бийсашка лекхаш шамански зурмаш. Къаьнарча ловзарех ловзар ДобриевгIар бераш. Лайх IочуегIа ягIача муIех массанел хьалхагIа чаат* тессача хетаргахьа дола совгIат — саьрчий Iул кхоачар. Цаьхка иштта аьттув боалаш чаат тессача — йоккха морж йийнарг хулар. ХIаьта кхозлагIа а ца туле — хоза нускал а хургда хьа.

Цу даьссача хIамашка сатувсаш шоаш мел йоаккха ха яккха езаш дар ДобриевгIар бераш. Шоай наьна даьша а санна моржа керта ламазаш дергдар цар, дикаш деча духашта сагIаш дергдар бирсача кхелех шоаш лорадар дехаш. Цхьабакъда, хьалхагIа а мо мара цар дуIаш дIа ца хаза тарлора духашта Чаплино яхача мысера къаьна эскимос ший хана хозахетдаь мича лидькъав Тангуга-Богоразага: «Укх лаьттара нах ца бебийта гIерташ да мотт сола женаш. Ширача ханашка тIемо хIалакбаьб нах, хIаьта цул тIехьагIа, форда оакхарий Iалаьмате дукха хиннадале а, иштта дукха нах боабеш йола моцалаш ухаш хиннай, хIаьта хIанз дуккхача американски товаращца цхьана лазараш ух, цунах а нах бов».

Каст-каста уха моцал, хIара иттпхийтта шу массаза доал Чукотке даржа у, кхо юрт, интеллигенцех 12 саг, бахача нахах цхьаккха саг дийша воацаш... Иштача мехка даьд эскимоска Чиукельниеи гIалгIачун Махьмадеи бераш. Цхьабакъда ана юхе кердача ден сердало йоалаш йоагIар цу хана гаьнарча мехка. Цу хана Чукоткера Россе деша дIавахар эггара хьалхара чукча Тэвлянто. дIавахар укх тайпара яздаь Анадырски райревкома письмо шийца а долаш: «Ер письмо дIалуш вола чукча Тэвлянто Камчатски окрревкома предложенех Анадырера командировкагIа вайт Советски Россе школашка деша, массехк шу даьккха а ваьнна ший мехка юха цIавеначул тIехьагIа ший эшанеш ший мехкахошта дIалургйолаш.

Ер письмо Iешаргдараш, — шуга доккха дехар да: Тэвлянтона шоай тарлуш дола новкъостал делаш, нагахьа санна хIама ийша из шоашта тIавоагIе. Из де мегаргдолаш ва шоана из, хIана аьлча, шоай хьакъалга диллача эггара сакхетамегIеи хIама Iомадара тIаккхуаши болча Анадырски районерча къонача чукчех цаI ва из. Эрсий школа оарцагIъяьннaчул тIехьагIа, белгтала, хьагучаяргйолаши цун хъамахна гIулакх дергдолаши йола йоккхий торонаш йоахк Тэвлянтох...»

Яндогай яхача юрта ховш дацар эггара хьалхара чукча «материке» деша вахалга. Цхьабакъда, массанена а ховш дар, дIадежача жIалеша Яндогайски лагерни комитета председатель Улхвыгыргын района центре сенна вигав. Геттара сиха кхайка Чукотски райревкоме вигав из дешара юкъеозанза диса бераш мелд дувцийта. «Дешара юкъеозанза» дар деша даха ха йола дерригa бIаь яндогайски кIаьнки йиIги. Цул тIехьагIа, 1927 шера, Чукотски районни революционни комитето соцам бир: «Яндогай яхача юрта районе культбаза хьалъе чIоагIа дехар долда. Цхьаькха шу даьлча Лаврентия яхача заливе цу тайпара культбаза юлларгья.

Хехкаш ахац лаьтта — халкъа сакхетам цIаьхха, дага ма деххинге а хувцалац.

Дорха дуIа санна юртара юрта болаш, стойбищера стойбище бодаш лелар во кхаъ: «кIай юхьамараж» яраша дахчаи кораш а дегIа шоай цIалгаш хьалдаь моттиг — жиний мукъагIа яха я. Бала IотIабелхаргба ший бераш культбазе дIачудениначоа.

Кхераш яр Чиукельни а. Цхьабакъда, марах тешаш яр из. ХIаьта вокхо харцдар дувца нах оалар шаманех. Махьмад ше ма варий школа хьалье дика моттиг лахара гIишлошъераштен хьехархоштеи новкъостал даьр. Цул совгIа, бер дале сесаг халача хьал тIа эттача хана больницагара новкъостал деха яханза яргца хиларах из тешаьяр а из вар. Хила ца дезар хургда яхаш дийна доллашехьа а, долла хIама дика вIаштIехьдаьлар. ХIаьта из юххьанца чIоагIа кхераш хинна «кIай юхьмараж» йола таьгеш чIоагIа дика уйлаш йолаш, безаме пах хиина дихинабар. Цунна кхыметтел кIезиг-дукха эхь а хетар берага санна уж шийга хьожаш. Из массаза санна доацаш, эскимоска дег чу хьалха хиннача кхерамашта хIанз массаза а моттиг ца юташ, селлара дукха керда уйлаши кхетами чубоссабеш дар. Цул тIехьагIа дениз майраьннa из, мара яьххача тайпара, зIамагIа волча кIаьнках База аьнна культбаза цIа тилла а раьза хилар кхыметтел.

Цул тIехьагIа сердалонгахьа кхы цхьаькха гIа а баьккхар гIалгIачун Махьмада дезало. Цар шоай кIаьнки йиIиги деша дIачуделар Чукотке эггара хьалха йиллача культбазовски школе-интернате. Цу хьакъехьа а иштта дувц Семушкин Тихона «Чукотка» яхача ший повеста тIа.

ТКЪАЬ ИТТ совгIа шу даьннад цу хана денз. Фу хиннад ДобриевгIар дезалах? ДIахо мишта яздаьд вахаро книжка? Анадыра аэропорта кассера билет эц аз. Цул тIехьагIа 1 сахьати 50 минути яьннача гIолла Лаврентия яхача юрта Iойосс ИЛ-14. Паччахьалкхено Iалашдеш дола 140 бер—саьрч леладерий, форде оакхарий доадерий, чкъаьрий доахарий бераш дахаши дешаши долча школа-интерната йоккхача здане на юхе гIолла дIавода со. Дагадох сона укх шера укхаза музыкальни школа хьайийлла хилар. Дагайох массехк цифр: 1200 саг вах Лаврентия яхача юрта. Царех 106-не мехкара тайп-тайпара институташ яьхай, 389 юкъера образовани йолаш ва. Кхы а: Чукотски района интернаташка паччахьалкхено Iалашдеш 382 бер да — чукчийи эскимосийи бераш. Районе халкъа образованега хIара шера дIадохийт цхьа миллиони 525 эзари сом. Боккхий хилча малаш хургба паччахьалкхено иштал йоакхо еш барех? Писателаш хур-хьогI, шоай мехкахо Юрий Рытхэу санна? Летчикаш хурхьогI, Тымнетагин санна? Доккхача дунен чу долха дерригa наькъаш хьадийллад царна Советски Iаьдало.

Школера таьна йоацаш, боккхийча наха дувцачох, яранга лаьттача моттиге ягIа шоаза вIаштIаръяь райбыткомбината здани. Районни культура ЦIа долча дIакхаьчача хьерда оагIорахьа дIа а хьайза, Чиукельни чуяха цIенош дагIача улицагIа дIаволалу со. ШоллагIча этажа тIа хьалтIа а ваьнна, ДобриевгIар квартира наIарах хIама тох аз. Сона арайоалл мехо мерцача, чукотски сибатерча цIе бессача юхьа тIа безаме елакъежар а лелхаш, кIайбенна корта а болаш йола кхалсаг. Эггара чIоагIагIа йола модница а хьагаргйолаш хоза дега, тIехдаьккха доацаш, цхьабакъда, европейски IаьдалагIа хоза товш дола барзкъа тIадувхаш йола кхалсаг ший шерел дуккха а къонагIа хет. Тешалац, дIаяха бIаьшере чакхйоалаш из яьй, цун хIанз 70 шу даьннад аьлча. Из сайна хетар иштта дIаоал аз фусамнаьнага, сай дешаш цунна дезаденилга хайра сона.

— Дика хетар денад тха вахара юкъе, са бIаргашта гуш да из, цудухьа къаяла вIалла безам а багIац са. — ел эскимосскичул совнагIа Ксения Львовна яхаш цхьаькха цIи а йолаш йола Чиукельни

Сакъердаме берал!? Из хинна дукха ха я. Бакъда, тIехьагIа а хиннад цхьацца хIамаш-м «Чукотка» яха книжка арадаьнна пхьа шу доаллашехьа а йоккха еагото кхаьчар эскимоский Чиукельнина дезалга. Кхийтта велар цун мар Добриев Махьмад. Наьна кара дисар 8 воIи йоIи.

— Даа а дувха а дукха эшар — дагаух Чиукельнина. — Цхьабакъда, кердача законаша новкъостал дар сона: наха чуотта даха дезанзар са берий. ВорхI интернате дIачуийцар. Цига царна хьехар, дегIа тIа, кога тIа дувха, даа-мала лора. ХIаьта зIамагIа вола Базик, со повари переводчики хиннача, дIа-юха ухача школе дешаш вар.

*Дикахетар денад тха вахара юкъе... Чиукельна уж дешаш оалача хана цушна дага хиннар, гучох, эскимосаш горингашкара цIеношка чуховшар, цхьаккха хIама ца эшаш уж бахаш хилар, царех цхьаккха шоай кхоанарча денах хIанз кхераш ца хилар хинна Iацар. Цунна, белггала, дагадар, ший къонгийи мехкарийи, цар берий кхел мишта нийсъеннай дувцилга а. Лемман Надян хIанз бахаш а болх беш а окружной центре ба. Чапъхан, Алимбек, Базик Лаврентия яхача юрта, Iаддал — Лорино. Царна юкъе ва Госбанка болхло а, интерната повар а, колхоза слесарь а, парте райкома секретарь а, кхыметтел пенсионер а.

ХIаьта берий бераш Iалаьмате дукха да йоккхача сага Чиукельнина. Цунна дукхадеза уж деррицаш а. Доккхал ду цо царех. Цхьан хана кхераш яр из кIай халаташ дувхача нахах, эрсий шаманаш оалар цо царех, бакъахьара нах лоархIаш хинабале а. ХIаьта хIанз Дебински медицински училище йистеяьккхачул тIехьагIа ворхI шу даьннад цун виIий йоI Рая Отке окружной больнице медсестралла болх беш йола. ХIаьта вокх виIий мехкараша — Сигалева Любас, шола яьча, Конюхова Галяси Тамараси лораш хила лаьрхIад. Укх шера Хабаровски медицински институте деша бахаб уж.

Эскимоска кхаь виIий йоIах лораш хургба. Хьалхарча ханарча Чукоткана из гIанахьа а духьалхьоккхаргдацар. Дага ца дохаш мишта дутаргда укхаза 1895 шера ладкъаш хиннача Анадырски округа начальника Гондатте письмо: «Укх шера доктор, акушер воалаве, керттерча даькъе ветеринарни новкъостал даккха гIерташ къахьегаш ва со, цхьабакъда, аз къахьегарах хIанзалца хьа баьнна аьттув бац».

...Боккхача мехка ехаш хиннар цхьа акушерка, цхьа доктор вар. Октябрьски революци хилале хьалхагIа ерригаш а фельдшерски кхо пункт мара яцар Чукотке. ХIанз округерча 42 больницах моллагIчунна а болх бе йиш йолаш ба институт йистеяьккха баьнна Чиукельниe виIий мехкарий. Чукотке бахача наха долча гIулакха — 102 фельдшерско-акушерски пункт, 342 лор. 846 юкъерча медицински персоналах бола болхлой. Бахача нахах эзар сага лаьрхIача кхоачача лорий дукхалга диллача Чукотски къаман округо тIехьадитад Малхбузен дегIадаькха мехкаш.

Хьазпал оаш просвещени. Хьадувла уйлаца никъ бергба вай дIаяхача ханага кхаччалца, цул тIехьагIа «Чукотка» яхача повеста автораца Семушкинца гIоргда вай приемни комисси хIанзза ший болх чакхбаьккха яьннача чукотски школа-интерната йоккхайча классех цхьан классе.

«Зале сатем латтар, яхаш дувц Семушкина. Хьахьалхашка ваьлар вокхха саг Танаиргын.

— ЛадувгIалаш! ХIанз аз дувцаргда шоана, бераш! — хьахезар цун йинжа гIар. — Бераш, ма кхералаш. Уж таьгаш борзалой яц шоана, царна дукхадеза мег шо, вайнга яранге санна дика хила мег шоана. ТоъаргдA со дийца ваьннав.

Юха а сатем эттар зале. Цхьаккха елакъажар доацаш цIенхашта яр юхьмараж. Дага а доцаш, йоккха гIайгIа кхаьчача санна хетар массанега а».

ДIаяхар ткъаь итт шу совгIа ха. Къаьнача, кIайбенна корта а болаш йолча кхалсагаца къамаьл ду аз. Чиукельние ший виIий йоI Надя Отке Магадански институт йитеяьккха яьннай яхаш дувцача хана, гIадъяхар гора цун бIаргашкара. ВиIий йоI Наташа бахьан долаш шийна вол тIаяр кхераш а яц из, хIаьта из геттара гаьна яьннай. Наташа — МГУ студентка. «Московски, цига массехк виIий бер да са, — ел Чиукельнина. ТIаккха ший спальне дIачуйода из, хIаьта цхьа минут яьннача гIолла бIарчча пачка открыткай а яхьаш юхайоагIа из цу чура.

— Iодешалахь, боккъалла а. — дехь цо согара, открытка хьа а кховдадаь. «Тхоай езача чукотски даь-наннахьа кубински виIий йоIагара Гладисагара, — Iо а дийше, цецвоал со. — Даькъала а могаш-маьрша а хийла хьо».

«Даь-нанна кубински виIий воIагара Марио Эстругогара», яздаьд цхьаькха открытка тIа эрсийи испански меттала.

Открыткаш тIара йоазош дешаш воалл со, хIаьта Чиукельнина, ела а къежаш, йоах:

— Цец ма вувла хьо.

Наташийгара шийга письмо мишта дера дувц цо. ВиIий йоIа яздора, Чукоткал тIехьагIа чIоагIа йIайха я сона Москве, хIаьта университете деша багIа кубинцаш, царна укхазара шелал вIалла ла а магац.

Цу бийсанна а цул тIехьагIа массехк бийсанна а наб во йир йоккхача саго. Цаккха а дег чура дIабалацар цунна виIий йоIи кубинцаши. ХIаьта цул тIехьагIа балхах чуелар из. Нерпай цIокилгех пхи пар чукотски тапочкаш а яь, уж яхьийтар цо Москве, виIий йоIа тIадиллар:

— Кубинцашта дIалелахь, са тапочкаш тIаювхайой йIайха хургья царна.

— ЧIоагIа йоакхо еш я тха нана, — йоах цунах Добриев Махьмада Базика, парте Чукотски райкома секретара. Саьрч леладерашта лекци а йийша хIанзза цIаккхьачав из тундрера.

Цхьан хIаман уйла еш а ваьгIа Махьмада Базика дIахо аьлар:

— Дукха хIамаш бIаргадайна-лайна ше йоландаь хургья тха из ишта. ДIаяха ха ювца из йолаелча, уизара хет. Халача шерашка къечар кхача массаза а хьалхагIа кхоачалора. Миччa бесса даь а вIаьхийчоа Iа халахетар дича — лергвар хьо, хIаьта из хьо волча оагIорахьа хьа а хьожаргвацар...

Кердача поселкай сердемонаша унзаръяьхa полярни борзалой лелханьa гаьна яьхай цхьан хана яьса иллача тундрера. Вахара юкъера дIадаьнад берза законаш а. Ший берий бераша бIара а хьежаш, уйлаеш ягIа йоккха саг Чиукельнин. ДIаяха ха я цунна дагаухар. Дагадох къаьнарча чукчас цхьа культбаза хьехархочунга Таня-Кайга аьнна дешаш:

— Шо а ма дий лоураветланаш — бокъонца дола нах.

Тнаиргына дешаш тIехьагIа вахаро дIахо яздаьча книжкана юкъедихьад эрсий писатела.

Цу книжка кердача оагIонаш тIа лоураветланаш санна хинна Iац чукчаш, эскимосаш, юкагираш. Бокъонца болча нахах бокъонца бола керда вахар, керда Чукотка хьалъераш хиннаб.

_____

* Тарбасаш — саь цIоках баь кога гIирс.

*Чаат — качтессаш саьрч лувца муш.

НАЬХА ХЬАШТАШ КХОАЧАШДЕШ

Вай республике атта саг корапоагIаргвац Грознерча «Металлист» яхача заводо арахеца продукци ца йовзаш. Менгеш, вандукцаш, ведраш, хьастамаш, кхыйолаш бахача наха мел эша хIамаш арахец цу заводо.

Итт шу хьалха укх заводе балха вера Михаил Назарович Дегтярев. Менгий гIоврош кийчду говзал Iомаеш цхьа бутт гаргга ха а яьккха шлифовщикалла болх бе ваьлар из. Цу хана денз цхьа бутт дIабахийтабац Дегтярева ший норма 150—160 процент кхоачаш ца еш. Укхаза «хьалкхийра» из, дайзар доттагIал, укхаза вIайцар, говза болхло, коммунистически парте мугIарашка а. Денгара денга лакхъю цо ший балха говзал, хIаьта дуккха къона болхлой а Iомабу.

Завода сий лакха лоаттадеча болхлошта юкъе сийлен Доска тIа хьалтеха доал Михаил Назаровича сурт. Духхьал цхьан 1967 шера завода администраце цун тийнна грамоташ, поощренеш, ахчан совгIаташ иттнел совгIа да. Пятилетка юхедисача кхаь шера хьинар а лакхдаь къахьега дага ва Дегтярев.

З. ГАЙСАНОВА.

Спортивни хоамаш

ЕЗА АТЛЕТИКА

Гудермесски машиннаькъахой культура ЦIагIа дIахьош хилар еза атлетиках Нохч-ГIалгIай АССР хьалхара моттиг яккхара яхь.

Яхье дакъа лоацаш вар бархI весовой категорех къовсам лоаттабеш вола 25 штангист. Нохч-ГIалгIай штангисташа 5 рекорд оттаяьй, хIаьта кхаь штангисто СССР спорта мастера нормативаш кхоачашъяьй.

Дика аьттув баьлар «Урожай» яхача юртий спортивни общества штангиста Межидов Дардопла. Нохч-ГIалгIай АССР ши керда рекорд оттайир цо дайгача дозале. Толчок еш 142,5 килограмм дозал дола штанга айеш, троеборьех 360 килограмм хилар.

Классически троеборьех 425 килограмм айяь СССР спорта мастера норма кхоачашйир Долгачев Сергейс а. Иштта дика результаташ гойтар «Труд» яхача спортивни обществерча штангиста Баракаев Самалдина. Толчок еш 152,5 килограмм айяь пхе шера цхьаннега ца йоаккхаенна рекорд оттайир, троеборье ерригa а 387,5 килограмм айяь СССР спорта мастера норма а кхоачашйир цо.

Конкурсе воацаш яхье дакъа лаьцача «Спартаковца» Кодзоев ИбрахIама ший весовой категорех Нохч-ГIалгIай АССР керда кхо рекорд оттайир, классически троеборьех цо айяьр 440 килограмм я.

Республика чемпионаш хилар Григорянц, Грибов («Труд»), Межидов («Урожай»), Баракаев, Адаменко («Труд»), Долгачев («Урожай»), Тамаев («Спартак»), Орехов («Труд»).

О. НИКОЛАЕВ.

КУБОК ДИКАГIЧАРГА КХАЬЧАР

ВIаштта кхаь дийнахьа мехкдаьтта института спортивни зале баскетболах ловзаш Нохч-ГIалгIай АССР кубок яккхара яхье дакъа лоацаш хилар спортивни обществайи институтийи сборни командаш.

ЧIоагIа къовсам болаш чакхъяьлар «Спартак» обществаи мехкдаьтта институтеи маIача наха командай финальни ловзаш. Хьалхарча даькъе счет 29:23 йолаш студенташ хьалха бевлира. ФуннагIа дича кхы царел хьалха бала магацар спартаковцашта. Счет 56:52 йолаш мехкдаьтта института баскетболисташ котбаьлар. Цар яьккхар кубок а.

Финале вIашагIкхийтар педагогически институтеи «Спартак» обществаи кхалнаьха командаш. Укхаза а «Спартак» спортсменаш ийшар. ХIаьта республика кубок педагогически институтан кхалнаьха команда яьккхар.

С. ОЛЕГОВ.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи морхаш а йолаш ха латтаргья, цхьайолча ханашка догIаш делхаргда, малхбузехьара гIаьххьа мух хьекхаргба, цхьайолча ханашка чIоагIа а хьекхаш, температура республике гIолла 0 градусагара 5 градус йIовхалга кхоачаш Грозне 3—5 градус йIовхал а йолаш хургья.

15-чеи 16-чеи декабре юкъ-юкъе тIера а ювлаш морхаш хила мег, догIа делхаргда, хьалхарча юкъагIа юххьанца тIаьда а долаш, тIаккха лерттIа лоа делхаргда, юххьанцарча юкъагIа цхьайолча моттигашка дохк хургда; тайп-тайпарча оагIонашкахьара цкъаза лаьгIо, тIаккха гIаьхьа мух хьекхаргба; температура бийсанна хьалхарча ах юкъагIа 3 градус шелалгара 2 градус йIовхалга кхоачаш шоллагIча ах юкъагIа 1 градус шелалгара 6 градус шелалга кхоачаш хургья, дийнахьа 1 градус шелалгара 4 градус йIовхалга кхоачаш хургья.

ТОАДАР

12 декабре арадаьннача «Сердало» газета цхьоалагIча оагIон тIа кепатехача «ДукхагIа, дикагIа, дарегIа» яхача материала тIа гIалат даьннад.

ШоллагIча абзаца тIа «400 тонн» аьннача «4000 тонн» хила еза.

ШийтталагIа абзац иштта дIайолаяла еза: «Планал совгIа паччахьалкхена 500 тонн»...

«Ераш да уж тха декхараш» яхача материала бархIлагIча абзаца тIа «1500 тонн» аьннача «15000 тонн» хила еза.

«Ерригa колхозаш пайда беш хургья» яхача материала кхоалагIча абзаца тIа «220 процент» аьннача «230 процент хила еза.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгIа, хьажа

15 декабрь, ПIАЬРАСКА

16.05 — Къона тIехье (гIалгIай меттала). 16.20 — Граждански обороно оарцдала аьлча бахархоша де деза гIулакхаш. 17.00 — Концерт. 17.30 — Вай индустриальни мохк. 17.45 — «Хьалхарча пятилеткай активист» яха С. Тасуева очерк (нохчий меттала).

16 декабрь, ШОАТТА

8.25 — Дикача нахах. 8.23 — Къона тIехье 16.00 — «Фатима» яхача Хашагульгова повеста дIахолодар (гIалгIай меттала). 16.30 — «Къонил. 18.20 — Тха микрофона хьалхашка. 18.30 — «Поэта илли» яха передача.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам.—3-39-11; бехктокхама секретара—3-34-38; партийни вахареи, культураи, промышленностеи отделий—3-42-30; юрта боахамеи письмойи отделий—3-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-38; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект, 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ04356. Заказ № 5908.